

Виступи учасників круглого столу «Пріоритети зовнішньої політики України на 2016 рік».

Володимир Хандогій, Надзвичайний та Повноважний посол, президент Української асоціації зовнішньої політики.

З вашого дозволу давайте розпочнемо нашу роботу.

Сьогодні ми зібралися на круглий стіл «Пріоритети зовнішньої політики України на 2016 рік». Круглий стіл проводиться зусиллями «Нова Україна» інститут стратегічних досліджень і Українська асоціація зовнішньої політики. Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна» - відомий інститут відомий мозковий танк, як зараз кажуть, він не потребує особливої презентації. Організація, яку я очолюю, Українська асоціація зовнішньої політики – це нова неурядова громадська організація, яка утворена зусиллями колишніх дипломатів, зокрема (надзвичайних?) повноважних послів, і сьогодні ми разом з нашими колегами з інших інституцій розгортаємо свою діяльність, тому я дуже вдячний перш за все пану Андрію Єрмолаєву за те що вони пішли на співпрацю з нами, я думаю, що такий (мар'яж?) буде корисним нам. Я вдячний також всім, хто сьогодні прийшов для того, щоб обговорити, на наш погляд, дуже важливе питання.

В порядку вступного слова я хотів би сказати, що мабуть не буде браку в тому, що багато політологів, фахівців будуть давати оцінки тому, як ми прожили рік в плані виконання тих чи інших завдань зовнішньої політики. На цей рахунок буде дуже багато, і вже є аналізи, і висловлюються думки, і ми спеціально не хотіли зосереджуватися на цій темі, а навпаки, винесли на обговорення питання майбутнього: «Що ж нам робити в наступному році?», «Які пріоритети зовнішньої політики ми вбачаємо?», повинні бути в нашій зовнішньополітичній діяльності. Тому акцент нашого обговорення, звичайно, ми не зможемо обійтися без якихось оцінок того, що було зроблено, це природно, але акцент нашої дискусії, на мій погляд, повинен бути зосереджений на завданнях, які повинні стояти перед зовнішньополітичним відомством і взагалі перед зовнішньою політикою України в наступному році.

Для такої структурованої дискусії у нас є невеликий порядок денний, п'ять питань, які, на наш погляд, потребують обговорення. Звичайно, цей список відкритий, будь-які інші думки вітаються, і напевне ми будемо говорити інші можливі пріоритети зовнішньої політики України на наступний рік. Я, з вашого дозволу, зупинюся на першому пункті нашого порядку денного – це виклики та можливості реалізації статусу непостійного члена Ради Безпеки ООН, після чого буде невелике обговорення. Потім ми підемо по пунктах, і так само після кожного пункту буде відкрита можливість для обговорення.

Отже, «Виклики та можливості реалізації статусу непостійного члена Ради Безпеки ООН». Як всім відомо, Україну було обрано до складу непостійних членів Ради Безпеки восени цього року. Членство розпочинається з січня, і багато запитань – а що ж це було? Це була велика перемога Української зовнішньої політики. Яким чином наше членство може вплинути на вирішення тих завдань, які стоять перед нами?

Спершу, хочу зауважити, що, напевне істина десь посередині, це не пересічна подія, і про це треба сказати, але не потрібно аж занадто переоцінювати значення цієї події, тому що непостійні члени Ради Безпеки ООН обираються на ротаційній основі і держава, яка веде активну зовнішню політику, вносить вклад певний в діяльність ООН має всі можливості обиратися до складу непостійних членів, тобто рано чи пізно вона може стати членом Ради Безпеки ООН, непостійним членом.

Як ви знаєте, це вже вчетверте Україна обирається, тому я думаю, що не варто перебувати в ейфорії від того, що нас обрали до цього органу, і з цим обранням в нас з'являться якісь можливості поводитися всі питання, які стоять перед Україною в зовнішній політиці. Тобто зважений підхід, я думаю, буде правильним і для оцінки цієї події. Але сказавши це я все-таки хотів би наголосити, про це треба говорити, що членство в Раді Безпеки ООН все таки відкриває нам нові можливості.

Інша справа – чи зможемо ми скористатися цими можливостями, чи зможемо ми утвердитися, принаймні, на два роки в якості важливого чинника зовнішньої політики, світової політики, міжнародних відносин чи ми просто, так би мовити, просидимо свій термін, і реально від цього нічого не будемо мати. Це буде залежати перш за все від того, що ми собі ставимо за мету, ідучи до Ради Безпеки ООН. На цьому зв'язку я хотів би відзначити в плані, скажімо так, власного досвіду, який певною мірою у мене був. Держава, яка іде до Ради Безпеки, от вона обрана непостійним членом із своїм, скажімо так, суб'єктивним порядком денним, йде до Ради Безпеки для того щоб, скажемо так, егоїстично переслідувати і вирішувати свої власні питання, відстоювати свої власні інтереси, вона приречена на неуспіх, такий підхід.

Тому я вважаю, що нам треба застерегти, скажімо, нашу дипломатичну службу, яка, в принципі, відповідальна за представництво України в Раді Безпеки від того, що ось ми повинні прийти до Ради Безпеки і почати, скажімо так, активно лобіювати свої, власні, особисті, особисті в плані державні, звичайно, інтереси. Перш за все, треба зрозуміти все-таки сферу компетенції Ради Безпеки. Вона чітко окреслена в статуті ООН, і в якому говориться проте, що Ради Безпеки є головним органом за підтримання міжнародного миру і безпеки. Ключове слово в цій формулі – міжнародного миру і безпеки. Тобто там де є загроза міжнародному миру і безпеці, тоді включається Ради Безпеки ООН, яка починає перейматися цим питанням і виносить відповідні рішення.

До речі, ви знаєте: рішення Ради Безпеки ООН є обов'язковими для виконання. Тобто, не будь-яке питання може бути розглянуте, а лише те, лише ті питання, які становлять загрозу для міжнародного миру і безпеки. Це треба нам чітко усвідомлювати й розуміти й, власне, не сподіватися, що от будь-яке питання ми можемо поставити на обговорення цього органу, одного з головних органів ООН. Це перше питання.

Друге питання, на якому я хотів би акцентувати увагу, дуже важливе, на мій погляд. І, власне в цьому, як я вважаю, полягає важливість нашої участі в Раді Безпеки, коли ми активно долучаємося до обговорення вже тих питань, які стоять на порядку денному Ради Безпеки ООН. Саме через підтримку проблематики, яка вже стоїть на порядку денному, саме через активну участь ми зможемо завоювати або зміцнити свій авторитет, і в такий спосіб отримати підтримку тих держав, які відстоюють свої національні інтереси.

Тобто, я думаю, що я впевнений, що саме так і діє Міністерство закордонних справ на цьому напрямку сьогодні, треба дуже уважно проаналізувати весь той порядок денний, а він складається з досить багатьох питань, деякі з них роками, десятиліттями стоять на порядку денному і ми повинні бути готові, наша делегація в Раді Безпеки, повинна бути готова активно брати участь в обговоренні цих питань.

Важливо, що по кожному з цих питань наша делегація, Україна, мала позицію. Це потребує уважного вивчення проблематики й визначення, грубо кажучи, яку сторону у цьому чи іншому конфлікті, який розглядається Радою Безпеки, ми повинні займати. Там багато проблем, багато питань, всі знаєте, це й залишається проблема Близькосхідного врегулювання, це питання ситуації в Африці й інші проблеми, миротворчі операції, тобто велике коло питань, які вже стоять і ми повинні, так би мовити, чітко уявляти, яку позицію треба займати з того чи іншого питання і, як я вже сказав, хочу повторитися, через це ми зможемо зміцнити свою підтримку в ООН, зокрема в Раді Безпеки, для того, щоб відстоювати свої національні інтереси.

Звичайно, будучи в Раді Безпеки нам буде простіше доносити до ООН, до світової громадськості, позицію з тих чи інших питань, які стоять перед нами. В прямому сенсі, звичайно, ми всі очікуємо, що болючі питання сьогодення – анексія Криму, агресія РФ на сході України повинні стати, повинні бути на порядку денному, принаймні, повинні обговорюватися в Раді Безпеки, я думаю, що наша делегація повинна це зробити, вона повинна знайти ті формули, знайти такі підходи, які би дозволили чисто процедурно поставити цю проблематику на розгляд Ради Безпеки, і, що саме головне, отримати підтримку в цих питаннях, адже підтримка не є, так би мовити, апріорі вже визначеною.

Досить сказати, що таким лакмусовим папірцем тієї підтримки, якою ми користуємося в ООН, зокрема, скажімо так, з питання анексії Криму є голосування резолюції Генеральної Асамблеї, коли це було навесні 2014 року, як ви пам'ятаєте, коли цю резолюцію підтримало 100 держав членів ООН. Це непогана цифра, 100, але треба розуміти, що 93 держави або не голосували, або утримались, або проголосували проти, тобто, грубо кажучи, якщо об'єктивно подивитися на рівень підтримки, він десь так на цифрі 50 на 50, тобто через членство в Раді Безпеки, через підтримку інших держав ми зможемо зміцнити і нашу власну позицію в ООН.

До речі, до речі, до речі, регламент, до речі, я на цьому буду мабуть завершувати це вступне слово, хотів би ще раз наголосити, що не треба мабуть, при всій важливості нашого членства в Раді Безпеки, залишаються інші механізми, які надає нам ООН, зокрема Генеральна Асамблея ООН, і нам треба зараз провести так роботу, щоб ми змогли активно відстоювати наші позиції не тільки в Раді Безпеки, але й в Генеральній Асамблеї.

На цьому я завершую, зараз ми перейдемо до обговорення саме цього пункту нашого порядку денного, тобто будь-ласка, хто хотів би виступити з цього питання?

Вадим Карасьов, директор Інституту глобальних стратегій.

Чому обов'язково по пунктах обговорювати, давайте, можливо, якимось сукупно це будемо обговорювати, тому що, мені здається, можна по-іншому поставити питання про основні пріоритети й завдання зовнішньої політики в 16 році. Якщо так, то давайте я почну, а потім, якщо ні, я буду тоді чекати.

Дійсно тут пріоритети визначені, так, і можна додати ще декілька пріоритетів. Мені здається, що я би от можливо трошки по-іншому поставив би питання і структуру обговорення. Дуже правильно сказано, що основні завдання зовнішньої політики на 16 рік. Тому перше питання – що таке 16 рік для України, для світу в контексті зовнішньополітичних і внутрішньополітичних викликів. Це перше.

По-друге, правильно, дуже важливий, до речі, інструмент нашої дипломатії це непостійне членство у Раді Безпеки. І дуже важливо, що Україна буде мати й долучатися до зовнішньополітичного реагування, африканських проблем, як ви казали, але у нас свої регулювання, у нас внутрішньо українське врегулювання немає, ми країна, яка має проблеми, в якій війна на Донбасі або конфлікт.

Тому це має бути зовнішня політика в умовах, коли сама країна переживає кризу. Кризу державності. Коли немає зовнішніх кордонів, немає й внутрішніх кордонів. Коли немає зовнішніх кордонів, немає й внутрішньої політики, яка б мала визначення того, що називається політичне виробництво. Тому 16 рік, це питання може бути вирішальним: чи закінчиться конфлікт на Донбасі, чи ні, чи він буде заморожений на досить багато років, ми ж знаємо, що в три на чотири роки не буде вирішений конфлікт такого типу, то він на багато буде років заморожений або тліючий, або ще в якомусь вигляді буде існувати, але не вирішений.

Тому завдання №1 на 16 рік зробити все, щоб цей конфлікт був вирішений. Як його вирішувати? Якими інструментами? По-друге, 16 рік в чому ще такий особливий?

Продовжуючи, буде зірваний Мінськ, чи не буде зірваний Мінськ? Якщо буде зірваний Мінський формат, чи, все ж таки, Європа і Росія будуть наполягати, щоб санкції й Мінський процес продовжувався, назвуть його не Мінські угоди, а Мінським процесом, і буде продовжений Норманський формат, і далі що? Яка тут буде, який фінал тут буде? І чи будуть у нас такі шанси, тому що, здавалося, ми хотіли затягнути процес, думаючи що це грає на нашу користь, тому що Росія буде там розсипатися, вона буде під санкціями падати, а ми будемо вигравати час.

Але виглядає так, що ми сьогодні час не виграємо, ми його, навпаки, програємо, судячи з того, що відбувається сьогодні у великій військовій геополітиці яка стає ключовим фактором зовнішньої політики на 21 століття по меншій мірі на перші 50 років. Ось питання. Тому як нам тут діяти? Далі, ми розраховували на те, що ми будемо затягувати, а ДНР\ЛНР не будуть виконувати Мінські угоди й санкції будуть продовжуватися щодо Росії, а якщо в 16 році вийде так, що ми будемо винні в зриві в Мінському процесі, санкції відмінять щодо Росії, по Криму там залишать, але по тим санкціям, які самі болючі, вони, все ж таки, не кримські, а донецькі санкції. Що далі? Які у нас тут будуть козири?

Сьогодні у нас козир – це санкційна політика Заходу щодо Росії, а якщо вони відміняться, а там не так уже й однозначно все, тому зо є велике лобі, яке б хотіло відмінити ці санкції. То що далі нам тут робити? Тобто, питання, як діяти щодо Мінських угод, Норманського формату й взагалі конфлікту на Донбасі? Кінець кінцем, це стосується наших кордонів, нашого державного дизайну – або кордон де-факто буде, але де-юре, зрозуміло, ніхто не визнає, не буде визнавати, що Україна розділена, або тоді потрібно спец статус і якийсь процес децентралізації, називайте як завгодно його, але це буде якась уже де-факто автономія цих країн, цих республік, так званих. Це перше.

Друге. 16 рік, хто головує в ОБСЄ – німці головують. Пріоритет для німців, особливо в версії Штайнмаєра і соціал-демократів німецьких. Це перше, щоб Мінські на Донбасі було, так сказати, затишшя, а потім був мир, тут вони будуть на нас, очевидно, тиснути, для того, щоб ми виконували Мінські угоди. А це теж, я не кажу, що це виклик, це і допомога, але з іншого боку це допомога більше в інтересах своїх, європейських суто. Два, третій момент. 16 рік чим особливий? Запрацює реально зона вільної торгівлі, чи ні? Тому що так, як вона буде працювати як зараз вона працює, то це по повній дискредитує європейський вибір, тому що вчора Прем'єр-міністр сказав, що ми сюди прийдуть конкуренція, прийдуть західні компанії, ми готові до цього, чи ні?

Готувалися до цього, то й же Кабмін готувався до цього? І що з Росією? Якщо вона вводить продуктове ембарго, і от взагалі відносини з Російською Федерацією – чи ми загострюємо ці відносини? Тоді давайте вводити візовий режим, як це пропонує Турчинов, так, далі включатися в торгівельну війну, там провели продуктове ембарго, і ми щось, дзеркально, так сказати, дзеркальна у нас дипломатія сьогодні така, негативна дзеркальна дипломатія.

Ми негатив – вони негатив, вони негатив – ми негатив, і далі-далі ми це загострюємо, поглиблюємо, вже про економіку забули, але ж вона зірветься коли-небудь. Це економіка і соціальне невдоволення. Тому 16 рік ще одне питання: що буде з економікою?

Взагалі, в 16 році або проявляться вже перші паростки, вже такі відчутні, реформ – антикорупційних, інституційних, економічних, або що? Розчарування повне, і депресія, і деградація, а відповідно постане питання про перевибори, а якщо перевибори до парламенту, я вас запевняю, що скажуть давайте проводити вибори президента. Як може працювати при такій внутрішній політиці, якщо зовнішня політика це продовження внутрішньої політики. Тобто, не питання взагалі якою має бути зовнішня політика в

умовах дисфункції, розпаду внутрішньої політики. Тому що в нас внутрішньої політики немає. І якщо, хіба має бути зовнішня політика, приклад, відносно Криму?

Якщо є у нас ініціативи, а політики немає, ініціатива там підірвати ЛЕПи, блокаду, зробити продуктову блокаду Криму, я не кажу це все добре, чи погано. Так, я просто кажу, що це не політика країни, це не політика держави, це ініціативи вулиці, радикальних, налаштованих людей, активістів, там, громадського суспільства, але де та держава? І чи може в такій ситуації бути нормальна зовнішня політика? Якщо, у держави немає відповіді – блокувати, енергетична блокада Криму це правильно, чи не правильно? Чи це взагалі не політика, а тільки реакція на імпульси, які ідуть з боку громадських активістів, кримськотатарського меджлісу й інших людей.

Ось я вважаю, що це якраз ключові будуть питання в 16 році. Зрозуміло, що дуже важливі ті стратегії юридичного опору і т.д., але це інструментарій дипломатії, це не пріоритети, це інструментарій дипломатії, він має бути, у нас, все таки є традиції дипломатії, у нас хороші дипломати працювали, але це було за інших часів, то була пострадянська Україна, а сьогодні це вже не пострадянська Україна.

Звіть її неросійська, антиросійська Україна або українська Україна, але це сьогодні змінюється все, інструментарій дипломатії він може бути і успадкованим, але сьогодні заново формується внутрішня й зовнішня політика. Ось на чому я хотів з акцентувати увагу. Дякую.

Володимир Хандогій

Дякую пане Вадиме, дуже багато прозвучало запитань в виступі пана Карасьова, я думаю, що в ході нашої дискусії можливо ви отримаєте навіть відповіді, хтось захоче відповісти на них. Тому продовжуємо нашу дискусію, я хотів би ще раз наголосити: ми працюємо тут дві години, дві години плюс, з цього треба виходити, тому регламент ми встановлюємо, давайте п'ять хвилин на виступ і будемо пробувати дотримуватись цього регламенту. Будь ласка, хто хотів би висловитися, як ми вже домовилися, з будь-якого, можливо з першого чи з якогось іншого, можливо. Пане Андрій, будь ласка.

Андрій Єрмолаєв, директор Інституту стратегічних досліджень «Нова Україна».

Так, шановні колеги, я хочу, по-перше, подякувати наших колег, за те, що вони дали згоду на спільний захід, і я вважаю, що взагалі поява Української асоціації зовнішньої політики – це серйозна подія, і маю надію, що ця асоціація об'єднає наш потужний дипломатичний потенціал, тих, хто займався і практикою, й теорією, і співпрацею з політичними центрами, інституціями дозволить нам спільно виробляти і концептуальні засади, й практичні рекомендації для української дипломатії. Тому я знову хочу поздоровити нас усіх з цією подією, появою такої громадської організації.

Другий важливий момент – дійсно є традицією розмови по таких практичних питаннях і, слухне зауваження пана Вадима, що накопичено стільки загальних проблем, що можливо давайте спробуємо поєднувати в своїх виступах загальне розуміння постановки, які також потрібні зараз як осмислення тих процесів, що відбуваються на майбутнє і тих практичних завдань, з якими стикається українська дипломатія, врешті-решт, місія і нашого круглого столу, і наша робота – це, в першу чергу, допомогти.

Я собі дозволю кілька загальних тез, і хотів би потім з акцентувати увагу на питаннях, пов'язаних власне з майбутнім Мінського процесу... Власне воно також поєднає загальні питання з практичними питаннями.

Я почну з того, що дійсно, 2016 багато в чому буде унікальним, адже ми знаходимося в самому процесі трансформації світу, в якому той порядок, який навіть не встиг стати старим, швидко змінюється, багато колись писалося (?? 26:59) багато

порядність, ось ми входимо в процес цього пробудження, народжування оцієї багатополярності. На жаль, в форматі такому конфліктно вирішення накопичених проблем.

Другий важливий момент і ми з цим як країна, як держава (мала династія 27:18) стикнулися безпосередньо. На сьогодні криза пройшла в фазу геокультурних конфліктів, ми маємо справу з геокультурними війнами, але в одязі геополітики з інструментарем традиційної політики. В цьому складність ситуації. Тому з'явилася нова мова, нова оцінка подій – гібридні війни, синтетичні війни, молекулярні війни і т.д. Конкурують різні стратегії подальшої глобалізації.

Ми стикаємося безпосередньо з амбіцією подальшої вестернізації світу з європеїзацією, спробою формування єдиного ісламського світу, а безпосередньо ми стикнулися з стратегією, так званого, «руського міра», розгортається нова стратегія середнього шляху Китаю – це все прояви боротьби за багатополярний глобалізований світ, в якому нові центри впливу намагаються створити компліментарні, умовно, економічні, культурні світи. Знову ж таки, для нас це вже не теорія, а практика, тому що все, що впливало на Україну останні два роки, це була також мільярдна геополітика, але як інструмент геокультурної стратегії нашого сусіда-агресора. І конфлікти в Україні в цьому сенсі стали, перепрошую за порівняння, своєрідною лабораторією світовою, де випробовуються за наш рахунок, за рахунок жертв українців.

І нові стратегії, і технології, і практики впливу, перерозподілу і формування нових безпекових систем, нових боротьби за соціальні капітали і т.д. Я дозволю собі перелічити такі виклики, з якими стикнулись ми, але, насправді, це виклик для всього світу. Ми просто маємо моральне право (?? 28: 59) що ми ці виклики розуміємо не з підручника, і не з аналітичної записки першочергового західного центру, а свого власного національного життя за останні два роки. Низька ефективність колективних глобальних структур – ООН, ОБСЄ.

На сьогодні криза ОБСЄ, якій ми довіряли, як структурі, яка мала нам допомогти розв'язати конфлікт на сході, є очевидною, і дуже жаль, що в 2015 році, це була річниця діяльності цієї організації, не був використаний шанс поставити і реалізувати питання про його глибоку реформу, можливо в форматі виходу на статут організації, на перегляд прав і членства, на можливості більш ефективного захисту суверенітету України, яка є членом цієї організації, а її унікальність була й залишається в тому, що вона поєднує інтереси країн, які є членами військово-політичних блоків, нейтральних і позаблокових країн. Другий момент, зростання військово-технологічного рівня конфлікту.

Знову ж таки, в Україні на Донбасі ми стикнулися з тим, що це не просто війна за участю сепаратистів, ополченців, добровольців, це високотехнологічна війна з використанням майже усіх видів зброї. Ми на грані були використання зброї масового знищення... Що таке «Гради»? Зростання кількості жертв конфліктів.

Я думаю, що нас попереду чекає жахлива правда - скільки ж насправді втратила Україна в ході цих конфліктів. Ризики глобальних техногенних катастроф. Згадаємо, які об'єкти під загрозою внаслідок конфлікту лише на Донбасі і появи нових, так званих, державних утворень. Ми це переживаємо на практиці, враховуючи феномен, так званих, самопроголошених ДНР/ЛНР. Міграційна криза. Ми з одного боку є свідками того, що відбувається в Євросоюзі з причин кризи на Сході, але, водночас, ми самі заглинуті в цю міграційну внутрішню кризу, яка, водночас стає вже і викликом для наших сусідів, тому що громадяни України залишають Україну, тікаючи від конфлікту, економічної кризи і т.д. Поява постнаціональних спільнот, так званих, напівдержав.

Особливістю напівдержав є те, що вони надзвичайно високою мірою залежить від зовнішнього управління. Ще одна проблема. Загроза пришвидшено оформлення нового кола країн з ядерним статусом. Навіть наші політики вже почали все частіше апелювати

до того, що Україна мала шанс бути з ядерним статусом, втратила цей шанс і поновлюється дискусія. Але зверніть увагу скільки країн отримають право заявляти про необхідність володіння, легальне володіння ядерною зброєю, мати ядерний статус, апелюючи і до конфлікту в Україні, і до конфлікту в ісламському світі. Гальмування процесів макроекономічної інтеграції, що спричинена хвилею націоналізму. Це стосується, зокрема, і Євросоюзу – останні підсумки виборів у Франції вимагають у нас серйозного аналізу, що може бути надалі.

Отже таким чином переговорні процеси і події, які пов'язані з виходом з кризи в Україні дійсно стали вже складовою глобальної кризи й пошуки шляхів виходу. Мінський процес цього сенсі є, своєрідна, дипломатична інновація. Дасть вона плюс чи стане великим мінусом в світовій дипломатії, Українській дипломатії зокрема, ще велике питання. Але на сьогодні ми можемо констатувати як факт: на жаль Мінський процес, не зважаючи на всі надії, на всі апеляції до нього ще не дав практичного результату. Я тут поставив першу проблему, яка мені здається важливою, в першу чергу з точки зору, Української позиції.

Мінський формат потрібно зберегти й добиватись його подовження, але має сенс подумати про підвищення його статусу, ну зокрема мабуть рівень представництва має бути підвищений участі делегації законодавчого органу і законодавчої влади. І таку ж пропозицію має сенс формулювати і до наших партнерів зокрема. Партнерів, перепрошую, до переговорних сторін, в першу чергу, до РФ можливо залучити окрім ОБСЄ ще й представників Євросоюзу. Це дозволило посилити позицію переговорів, їх відповідальність, рівень документів, і, оскільки, на сьогодні ми маємо з заявами, протоколами і т.д. Другий момент, було дуже багато розмов про, так званій, Будапештський формат.

На сьогодні вже очевидно, що він не спрацьовує, як гарантія безпеки, але, враховуючи, що в Україні є можливість працювати зараз в статусі непостійного члена Ради Безпеки, можливо, можна було б використати цей майданчик для повернення до пропозицій про опановування переговорів на рівні учасників Будапештського меморандуму, але, враховуючи вже зміни, які сталися, зокрема, має сенс запрошувати туди Євросоюз, має сенс запрошувати ОБСЄ, запрошувати ООН. Якщо б нам вдалося просунути цю ініціативу, можливо, рівень взаємних гарантій, компроміс став би набагато вищий, і Україна отримала б додатковий механізм в захисту національних інтересів.

Згадаємо також рекомендації, які пролунали до Української сторони, та й до всіх сторін переговорів Мінського процесу ще влітку, коли на переговорах приймало участь керівництво ОБСЄ, була пропозиція про, так звані, три рівні, надалі, переговорів – це збереження Мінського формату, але, водночас, була пропозиція про регіональний формат, і мені здається, що якщо, чесно, відверто розглянути той стан стосунків, які зараз є між Україною й Росією, яка заявлена, вважається агресором в Україні.

Тим не менше, шукати варіант якихось легалізованих перемовин нам необхідно. Можливо, це особливо комісія високого рівня, можливо міжпарламентська комісія, але обмін уже заявами МЗС і зустрічей лише в Мінському форматі, телефонні переговори – це не вихід з ситуації. Я думаю, нам потрібно шукати цю формулу легалізованого контакту з владою України й владою Росії з питань подолання конфлікту, знаходження якихось варіантів перехідного періоду.

І наостанок. Що засвідчив Мінський переговорний процес? Що, дійсно, є невіршені проблеми цього великого трикутника який постав в ході конфлікту. Євросоюз, РФ й інтереси, в зв'язку з інтеграційними процесами Євразії, і України, яка обрала шлях євроінтеграції, з 2016 році почне діяти угода в зоні вільної торгівлі асоційованого політичного члена. Отже, потрібно шукати формат трикутника високого рівня, який би постійно діяв. Поточна практика свідчить – такий трикутник потрібен, ми маємо справу з

постійними зустрічами на рівні міністрів іноземних справ, експертів, представників Кабінету Міністрів.

Мабуть, в 2016 році доречно ставити питання, що Мінський процес має супроводжувати якась комісія високого рівня. Я розумію, що цей перелік пропозицій, далеко не всі ці пропозиції для нас виглядають «реалістичними з понеділка». Але, тим не менше, Україні потрібно в 2016 році сформулювати чіткі переговорні позиції міжнародною спільнотою стосовно того, які вона бачить шляхи, які варіанти виходу з того конфлікту, який, на сьогодні, далеко вже вийшов за межі України. Я це називаю усвідомленням глобальної відповідальності України за подолання власної кризи, в якій приймає участь, на жаль, і втручається, зовнішня сторона.

І на завершення. Які слабкості бачу Мінського процесу, якщо говорити про його внутрішню сторону, і про це свідчать, на жаль, і не формальні контакти, розмови з експертами, дуже слабкі і дуже вузькі переговорні позиції, з яких виступає Україна, зокрема, надзвичайно вузько виглядає проблема готовності внутрішньо національного діалогу. І ось це слабке місце, яке, до речі, ця позиція постійно закладалася в резолюції, рекомендації з боку Євросоюзу, на жаль, в нас не реалізовано.

На сьогодні я цю проблему закладаю не тільки як внутрішню, але як зовнішню проблему, що мало дипломатів розчаровуються саме тому, що в Україні робиться дуже мало для того, щоб знайти внутрішні формули, національні формули вирішення своїх конфліктів там, де присутня зовнішня агресивна сторона. Про що може йти мова? Мова може йти про контактні групи, круглі столи, форми. Але це потрібно робити, пробувати, без такої внутрішньої практики.

Ми ніколи своїм партнерам не доведемо, що Україна готова не лише залучатися підтримкою, санкціями й іншим, але й готова сама до серйозної внутрішньо національної змови, як себе облаштувати, якщо війна закінчиться. Оце мабуть саме складне – якщо війна закінчиться.

Я хочу на цьому завершити і маю надію, що ті тези, які сьогодні пролунали, власне вони не є для мене якимись новими, я часто виступав за ці позиції, можуть бути корисними, коли будуть напрацьовуватися нові переговорні позиції з боку наших дипломатів і з боку наших переговорних груп у ході Мінського процесу. Дякую за увагу.

Володимир Хандогій

Дякую, пане Андрію, за змістовну доповідь. Зараз я хотів би надати слово Олександрю Купчишину, віце-президенту Української зовнішньої політики і президенту Українського відділення асоціації міжнародного права. Я думаю, що буде цікаво послухати міжнародно-правовий аспект.

Олександр Купчишин, Надзвичайний та Повноважний посол, віце-президент Української асоціації зовнішньої політики.

Дякую, Володимире Дмитрович, шановні колеги, я думаю, нема сумнівів ні в кого, що для реального протистояння російській агресії необхідно задіяти весь можливий інструментарій, який тільки існує. Це військовий, дипломатичний і юридичний. Військовий і дипломатичний компоненти, я вважаю, задіяні зараз, з яким успіхом - це вже питання дискусійне, але воно задіяне. Юридичний компонент задіяний дуже слабо або незадіяний зовсім поки що. Тому я на цьому зупинюсь: які рекомендації були б з цього приводу?

Перш за все, необхідно чітко визначити юрисдикцію, тобто визначити міжнародні суди, куди ми хочемо подавати позови на Росію. З першого погляду я слідкую, здається, що робота ця ведеться, там щось роблять, але коли я чую раптом заяву високих посадових

осіб проте, що ми подаємо позов в Міжнародний Суд ООН, в мене одразу виникає сумнів, що щось там реально робиться, тому що Міжнародний Суд ООН, по-перше, не розглядає майнових спорів, і, по-друге, для розгляду потрібна згода обох сторін, для розгляду в Міжнародному Суді, тому вибір юрисдикції – це перше важливе питання.

Друге, позовні заяви по Криму і Донбасу не можна подавати в пакеті – це різні речі, вони мають різну правову кваліфікацію. Як це не парадоксально звучить, але Кримська проблема, при всій масштабності, назву так правопорушення народного, вона в суді буде вирішуватись простіше. Тому що є анексія, дуже важко подавати тут зустрічні якісь позови, є, таким чином реальні перспективи отримати для України позитивний результат розгляду.

По Донбасу ситуація інша – треба, по-перше, щоб були припинені військові дії, там можлива більш агресивна процесуальна тактика Росії, подання зустрічних позовів, тобто там доказова база має бути суттєвіша, тому це різні речі, і треба послідовно діяти по Криму. До речі, по Криму треба було це робити раніше, от я третю рекомендацію даю, не можна гаяти час! Я був впевнений, що в 15 році щось буде зроблено, але можливо щось робиться, але громадськість не знає про це, і є підозра, що мало що робиться. Значить, наша ресурсна база українська поступово розчиняється в російській інфраструктурі.

Для прикладу, якщо будується в санаторії нові корпуси росіянам, і уже наші будуть позовні заяви формулювати. Якщо вивозяться пару днів тому дали інформацію: картини з кримських музеїв вивозяться в Ермітаж. Тобто час працює не на Україну, треба це робити швидше, і якщо ми сьогодні ставимо завдання на 16 рік зовнішній політиці, то я розраховую, що це в 16 році буде зроблено.

Третій момент. Сума позову. Коли називаються цифри 1 трлн., а потім міністр закордонних справ говорить про 50 млрд., в 20 раз менше, виникає питання, де реальна цифра, чому досі не визначена сума позову по Криму? Не знаю чи трильон, чи ні, але 50 млрд. це занижена сума, це очевидно. Тому тут треба теж визначитись, і діяти більш послідовно і агресивно, в нормальному розумінні цього слова.

Наступне, вступаючи з Росією, крім військового і дипломатичного в юридичне протистояння, треба забезпечити нормальне фінансування цього. Я був у делегації по восьмому році, і в дев'ятому по розгляді в Міжнародному Суді ООН, Румунія проти України. Там недостатнє фінансування дуже негативно впливало на хід процесу, тому що були весь час заборгованості перед адвокатами іноземними і таке інше, цього треба уникати. Зараз бюджет формується, там збираються його анонсувати ближчим часом, треба подивитись, щоб там був прописаний рядок про фінансування саме позовів до міжнародних судів – це адвокати іноземні, це консультації з країнами.

До речі, не треба ігнорувати консультації з юристами Юкоса, провести з ними консультації, як вони це робили, я думаю, що це було б корисним. Треба на високому рівні сформувати робочу групу з юристів-міжнародників, які б займались цим питанням. Не робочі групи, які там в МЗС і в Мініюсті час від часу збираються, а розпорядженням президента створити робочу групу по поданню позовних заяв до міжнародних судів.

Останнє. Фоном всього цього має бути припинення всяких розмов, якщо ми вже вступаємо в юридичну війну з Росією, припинення розмов про вільну торгівлю з Росією, які мін. Економіки час від часу озвучує, що треба дотримуватись зони вільної торгівлі. Оці речі про безвізовий режим, який вже пан Карасьов казав, треба припинити, або тоді іншу політику вести. Тобто вибір треба реальний зробити. І останній штрих, ви звернули увагу, кілька днів тому Держдума Росії прийняла жажливий закон чи постанову про ігнорування Росією рішень міжнародних судів.

Я сказав би так, що основоположник міжнародного права в труні перевернувся б, якби почув, що ці росіяни приймають – це вперше за всю історію держава офіційно, на

законодавчому рівні, приймає рішення, яким заперечує міжнародне право. Виникає питання – чи вплине це рішення на наші справи проти Росії?

Я вважаю, що не вплине, тому що Росія й до цього не виконувала рішень міжнародних судів, а зараз вона просто підвела під себе юридичну основу, юридичну базу. Тому єдине, на що можна розраховувати в разі ухвалення позитивних для України рішень, це на примусові заходи щодо Росії: арешт майна нерухомого, арешт рахунків, арешт повітряних і морських суден і таке інше. Тобто тут, просто зараз я бачу в медіа просторі деяке хвилювання, чи не вплине? Ні, не вплине, тому що це і так було, і так буде й надалі. Дякую за увагу.

Володимир Хандогій

Дякую. Так, будь ласка, запитання до вас Олександр Михайлович.

(із залу)

Олександр Михайлович, а юридично, з точки зору українського міжнародного права, ми в стані війни з Росією. Чи Росія є країна-агресор стосовно нас, стосовно конституційного й внутрішнього законодавства. Якщо так, то чому ми підтримуємо на вищому рівні дипломатичні відносини з Росією?

Олександр Купчишин.

Я думаю, що це питання, яке торкнув пан Вадим Карасьов, і я теж вважаю, що треба або воювати, або торгувати, тобто тут я не можу вам відповісти. Це гібридна відповідь на гібридну війну, з моєї точки зору. Але країна-агресор Росія є, тому що це визнано Верховною Радою, моя відповідь така, постанова нашої Верховної Ради – визнання Росії країни-агресором.

Олександр Шаров, головний науковий співробітник НІСД, член Української асоціації зовнішньої політики.

Я хотів би використати свої п'ять хвилин для того, щоб звернути увагу на економічні аспекти зовнішньої політики і завдання зовнішньої політики на 16 рік. Тут було згадано, що 16 рік – це, по суті, з точки зору зовнішньої економічної політики, це рік асоціації або рік зони вільної торгівлі з ЄС. Протягом 15 року в нас був, такого, свого роду, анонс, тобто певні дії здійснювались, але вони були односторонні, нам дали фору.

Тобто ЄС зменшив, як була узгоджена, митні тарифи, ми, з свого боку, ще тримали деякі бар'єри. Результати використання цієї фори, на жаль, як було сказано, не дуже оптимістичні, так скажемо, дипломатично. Падіння експорту до країн ЄС більш ніж на 20%, в той час як всі очікували зростання приблизне, в такому ж самому розмірі, багато про що говорить. В першу чергу, про що це говорить? Так, є моменти пов'язані з анексією, з військовими або антитерористичними діями на Донбасі і т.д. Але головне – це, як і тут було сказано, це наші внутрішні проблеми. Не забувайте, що зовнішня політика є продовженням внутрішньої.

І в даному випадку проблеми з експортом, і взагалі, з економічними стосунками з ЄС – це проблеми нашої внутрішньої економічної політики. Ми про це говорили два дні тому на круглому столі, у нас, в Інституті стратегічних досліджень, там було багато що сказано, тому я не буду зупинятись, я дам тільки резюме невеличке. Готовність нашої економіки до конкуренції на світовому ринку, в тому числі з європейськими партнерами, які приходять до нас, як конкуренти. А це вимагає чіткої, продуманої, комплексної, внутрішньої економічної політики, якої немає, знову повертаємось до цього. Конкретний

приклад: є багато, експорт знизився в той час, як є невикористані квоти експорту в ЄС. Чому вони не були використані?

Одна з головних причин – а у нас нема продукції, які ми можемо запропонувати, тому що вона не відповідає стандартам – тим самим стандартам, із-за яких, якщо ви пам'ятаєте, розпочався, формально, Майдан. Тому що він почався з того, що уряд Азарова заявив: нам на перехід на стандарти потрібно то 60, то 160, пам'ятаєте ці круглі столи, правда, ніхто не міг сказати чітку суму – €160 млрд., які нам повинні, як казав Азаров і його уряд, хтось дати. Насправді, нам потрібні такі гроші, може в меншому розмірі, ніхто не знає які, але це проблема внутрішньої економіки, інвестування за рахунок внутрішнього або зовнішнього інвестора в модернізації нашої економіки, в тому числі, на перехід на стандарти. Формально, імплементація пройшла на п'ять з плюсом.

Є така інформаційна програма «Сильніше разом», вони проводили моніторинг, у нас доповідали, всі міністерства виконали, деякі там, антимонопольний комітет, наприклад, навіть перевиконав, з формальної точки зору. Тобто, документи є, але чи використовуються вони, чи є можливість у нашого бізнесу, з підприємців виконати їх – це вже інше питання. От, наприклад, стандартизація. Де знайти гроші на це? В тій ситуації ми не можемо розраховувати не на внутрішнього інвестора, яких ховає гроші, не на зовнішнього, який не приходить з ними.

Ще залишається проблема кредитування, і тут ми переходом до зовнішнього економічного аспекту. Україна – в боргах, як в (шелках??? 50:21). Але на що вони використовуються ці борги? Вони йдуть на підтримання резервів Національного банку, і на погашення боргу уряду. Кредитів підприємництва в промисловість немає, і їх не дають.

З моєї точки зору, з нашої – це не тільки моя думка, оце повинно бути пріоритетом зовнішньої економічної політики уряду, знайти необхідні кошти. Це можуть бути кредити, це роботи з іноземними інвесторами, це, нарешті, внутрішня політика, це довіра власного інвестора, її потрібно забезпечити. Цього не було зроблено.

Що стосується суто зовнішнього економічного аспекту – це, звісно, використання такого інструментарію як економічна дипломатія. Наша асоціація проводила круглий стіл, тижня два тому, є матеріали, які ще можна знайти на нашому сайті більш детально. Загальний висновок. Ми, знов таки не розуміємо завдання, які стоять перед економічною дипломатією, обговорюються головним чином питання стосовно торгово-економічних місій, як їх представляти – вони повинні бути за МЗС, за мін економіки, за бізнесом і т.д. Це важливе питання, але це питання мікроекономічної дипломатії, а у нас ще залишається макроекономічна дипломатія, це питання нашого вибору, знов таки, євроінтеграційна і т.д.

Наше місце в глобалізованій економіці, наші відносини з міжнародними економічними організаціями, з тим же МВФ – ми залишаємось лише позичальниками, чи ми член цієї організації, який активно приймає участь і знаходить там союзників і т.д. Є ще один рівень – рівень регіональної економічної дипломатії. Стосунки наших регіонів зі своїми сусідами, і не тільки сусідами: це Європа регіонів, це і стосунки які були, скажемо, з східних регіонів, з східними сусідами, як кажуть, з Росією, наскільки це було пов'язано з нашою загальною зовнішньоекономічною політикою, чи це кожен тягнув тільки в свою сторону, до чого це призвело?

Оці всі стратегічні питання, на них знов не звертають увагу – ні в МЗСі, ні в мінекономіки, який, ви знаєте, проголосив завдання – це самоліквідація. За таких умов мало про що можна говорити на такому стратегічному рівні. Дякую.

Володимир Хандогій

Дякую. Слово надається Веселовському Андрію Івановичу.

Веселовський Андрій Іванович, Надзвичайний та Повноважний посол.

Добрий день, я би хотів скористатись нагодою щоб поздоровити колег, і використати свої п'ять хвилин для того, щоби додати дещо про імплементацію угоди про асоціацію. Але почну з іншого – Вадим Карасьов задав дуже багато питань, Андрій Єрмолаєв розповів про дуже багато процесів, які відбуваються в світі одночасно, які всі небезпечні, і поставив Україну в центр всіх цих процесів і цих проблем.

Я не згоден, що ми в центрі, ми маленька країна, і не дуже помітна для світу, процеси значно серйозніші. Росія використала те, що погано лежить, а воно погано лежало перед цим більше 20 років, це те, що називається «жертва підставилася, ну так сталося». Жертва підставилася, тому що еліти не дбали про те, щоби себе тримати в формі. Власне Майдан останній був заклик до еліти привести себе до цієї форми, або щоб знайти інші еліти, які зможуть це зробити.

Після 23 років занепаду дуже складно за рік-півтора зробити те, що не робилося – виправити, по-перше, зупинити падіння, потім кудись вгору рухатися. Шкода, що ми всі ці питання обговорюємо зараз разом, тому що кожен з них вартий уваги, і вартий серйозного обдумування. Тому що власне такі заходи скликаються до того, щоб виробилася якась більш-менш об'єктивна спільна думка, яка може кудись далі піти: в ефір для населення, в якісь записки для керівництва держави і т.д. Тому, було б непогано, якби ми ще раз зібралися колись через якийсь час, були більш концентровані на чомусь, тому що рівень експертів надзвичайно високий, і ми можемо, дійсно, що зробити корисне. З питання, про яке я хотів сказати конкретно, скажу так: в кінці 11 року була оформлена угода про асоціацію.

Теоретично, уряд, який вів переговори, переговори вів конкретно, вели конкретні люди, але від імені уряду. В переговорному процесі, в делегації були задіяні всі основні міністерства й відомства, й кожне з них давало свою позицію, яка власне й стала спільною позицією України на переговорному процесі. Отже, в результаті переговорів ми отримали умови, на яких ми повинні взаємодіяти з Європейським Союзом. Після цього цей уряд, це керівництво повинне було сказати, через міністерство економіки, через що – це питання інструментарії, що майже на увазі, через якийсь час ми всі будемо працювати в таких умовах. Отже, скажімо, завод, який виробляє двигуни, повинен зробити на двигунах такі-то, такі-то зміни, щоб вони могли продаватися не тільки туди, а й туди. Це стосується всієї економіки – і товарів, і послуг.

Цього не було зроблено. Політичне керівництво держави і керівництво уряду в кінці 11 року не сказали це нікому, не зробили відповідні зміни в програмі уряду, щоб це робилося. І тому, в кінці 11 року, і тому, на кінець 13 року для керівника уряду було відкриттям, що наша економіка виявляється не готова. Ми говорили також, що Майдан був для того, щоб змінилися діти, щоб вони були достатньо підготовлені до своєї ролі. Ми не задоволені як вони підготовлені до цієї ролі, очевидно, що вони ще не підготовлені, очевидно це буде вже нові люди, які будуть, новий уряд там, і т.д. і люди теж, на жаль, не зробили того, що потрібно, і саме тому правий Олександр Шаров, коли говорив, що замість того, щоби використати автономні преференції торговельні, які нам надав ЄС в минулому році, наша економіка не піднімалася в торгівлі, зовнішньої торгівлі з ЄС, не піднімалася, а падала.

Що можна зробити в короткий термін, маючи те, що ми маємо. Насамперед, нам треба перестати говорити про призначення віце-прем'єра з питань європейської інтеграції. Європейська інтеграція, оскільки ми сказали, що орієнтуємося на європейський економічний правовий, соціальний, культурний, і т.д. простір, повинно бути предметом уваги, і обов'язком прем'єр-міністра, керівника уряду. Це перехід на нові стандарти, на нові погляди, на новий стиль життя в усіх сферах. Отже, займатись цим не повинен віце-прем'єр, бо ми знаємо статус віце-прем'єрів в українському уряді – він ніякий. Це перше.

Друге. Безперечно, повинен бути національний діалог на цю тему, національний діалог на тему Мінських угод, я думаю, не повинен бути, тому що це питання тонке, делікатне, закрите. А ось питання національного діалогу на тему європейської інтеграції, що робити в першу чергу – чи питання культури, значить якась там є програма (? 59:20), чи питання ще якесь, де вони, ці пріоритети, на які зараз потрібно покласти всі зусилля, в тому числі і фінансові, в тому числі й бюджетні. Бюджет – все менше і менше. Ось це, можливо, і було би те, з чого починати 2016 рік. І останнє, в цьому зв'язку, ми говоримо про пріоритети на 16 рік.

У природи ж нема переходу 15 на 16, 16 на 17, в принципі, той рік для всіх починається в різний час: для католиків починається 24 грудня, в православних 7, для китайців він починається ще там на місяці пізніше, мусульмани взагалі змінюють час, коли він починається, тому слід думати й говорити, мені здається, особливо нам, експертам, про якийсь період часу – чи це три роки, чи це п'ять років, але про якийсь період зупинки падіння й початку одужання.

Очевидно, десь три-чотири роки це було б оптимальним – будувати програму саме в такому часовому вимірі. Це всім нам допоможе не зупинитися першого числа, тобто 31 по шампанському, а першого нове життя. Ні-ні, воно не зупиняється, і воно рухається, і сніг як падав 31, так і буд першого падати, або, навпаки, буде дощ суцільний. Дякую.

Володимир Хандогій

Дякую, пане Андрію. Будь ласка, ми практично окреслили, торкнулися всіх питань, які у нас заявлені, тому зараз можна реагувати на виступи, і в кого є які доповнення й інші думки, будь ласка, вільна дискусія. Прошу, пане Володимире.

Володимир Лупацій, виконавчий директор ЦСД «Софія»

Я на двох аспектах хочу зупинитись – тут висловлювалась думка стосовно того, що якою може бути зовнішня політика в умовах внутрішньополітичної кризи і т.д. З моєї точки зору, зовнішня політика взагалі не повинна бути заручником внутрішніх політичних баталій. З цієї точки зору, пріоритет 2016 року – це, все таки, підпорядкування зовнішньої політики до вирішення проблем безпеки. То, умовно кажучи, зовнішня політика повинна мати такий самий статус, і ставлення вищого політичного керівництва, як і до проблем безпеки.

Другий момент пов'язаний з тим, акцент робився на те, що буде з Мінськом далі. Ні, по-перше, чому Україну влаштовує чи не влаштовує Мінськ? Справа не в тому, вигідні чи не вигідні умови були закладені в цей документ. Треба розуміти, що Мінський формат виводить Україну за рамки проблем європейської безпеки – це просто локалізує нашу проблему, як внутрішньо українську, як воєнний конфлікт на території України, або, максимум, Українсько-Російський конфлікт.

Тому стратегічно, для України безумовно, це не пере форматування Мінська, не вихід з Мінська, не просто продовження, я думаю, що Мінськ повинен, з боку української дипломатії, як би, суперзадача – це яким чином рішення воєнного конфлікту в Україні, репозиціонувати як крок до вирішення кризи європейської безпеки. Таким чином Мінський формат, він повинен бути занурений в більш широкий формат, і тут уже звучала теза – більш широкий формат, мова йде про те, що сьогодні криза і європейської системи безпеки і глобальної безпеки, а б її означив, дві парадигми конкурує.

Перша парадигма – суб'єктом якої є Росія – це теза про багатополарний світ, точніше, про багатополарний хаос. Відповідно для України, яка стала жертвою агресії, ми не можемо підтримувати, інтерпретувати події, свою ситуацію у своїх парадигмі багатополарного світу. Україна повинна робити ставку на відновлення і шукати партнерів

на відновлення, безпеки, глобальної безпеки на багатополярній основі, на базі міжнародних інституцій, ой, на багатосторонній основі, повернення до дієздатності міжнародних інституцій.

Що ми бачимо на українському прикладі? Ми бачимо, що, з одного боку, не діють, так як нам хотілось би, ООН, ОБСЄ там, і т.д. Українська формула – це велика четвірка, тобто у нас є всі підстави поставити питання, що вирішення українського конфлікту в Україні неможливо силами ні однієї з сьогоднішніх організацій, ніхто не має (01:04:50) монополій – ні ООН, ні ОБСЄ, ні ЄС, і відповідно, очевидно, що це повинен бути стіл, де будуть присутні ці чотири суперструктури, тобто ООН, ОБСЄ, ЄС і «країни Будапешту». Все, дякую.

Володимир Хандогій

Дякую. Будь ласка, Сан Саніч, ви не хотіли б сказати кілька слів?

Олександр Чалий, Надзвичайний та Повноважний посол, президент Грант Торнтон Україна.

Жаль, пішов Карасьов, я з ним згоден, з тими задачами, які він поставив. Я хіба? Але в чому я хотів би, можливо, сказати трошки альтернативну точку зору. На мій погляд, ООН і ОБСЄ виявились дуже ефективними. ООН не допустив рішення, яке призвело до ядерного конфлікту в зв'язку з Україною. Тобто не прийняв нездорових рішень. ОБСЄ ожив і допоміг нам припинити вбивати один одного. І Мінськ для мене – абсолютно позитивний процес, якщо його розуміти так, як його треба розуміти. Мінськ – це інструмент для встановлення перемир'я, і тільки. І цю функцію він дуже ефективно виконав два рази перший раз гірше, другий раз менше, однак він її виконав, крові ллється менше. Ніхто не думає, і про це говорив Карасьов, а яка повинна бути формула стала миру, як перейти від перемир'я до сталого миру? Це вже не про Мінськ, це вже про інший формат.

І тут я б хотів усім наголосити, що я б, ми чогось дуже скептично ставився до Будапештського формату. На жаль, я думаю, що всі, хто відає, особливо Вашингтон, наскільки серйозно там ставляться до Будапештського формату. Чому? Тому що цей формат пов'язаний з нерозповсюдженням, і тут я Андрія підтримую, що питання нерозповсюдження, воно на сьогодні стає дуже важливим, і відновлення Будапештського формату абсолютно реальне, зараз була група, яка працювала над ідеями для ОБСЄ, для головування німецької, там вдалося провести позицію, що, рекомендацію, що слід зараз повертатись до Будапештського формату.

Всі забувають, що в Будапештському форматі присутній Китай. Мені здається, залучення Китаю до цієї ситуації також було б на часі. Якщо ми кажемо про формулу сталого миру, то треба її представити. На мій погляд, на сьогодні чого не прозвучало, Карасьов намагався це сказати, нам треба поговорити про ту стратегію, як реалізує сучасна влада в зовнішній політиці. Мені здається є три варіації цієї стратегії – стратегія, що ми почекаємо поки Росія розпадеться, і ми тут, як Володя огризка сформулював, є авангардом серед всіх тих країн і коаліцій, яка на меті розпад Росії, і ця стратегія, вона, свідомо чи несвідомо, на мій погляд, зараз реалізується.

Чи можна про неї говорити, як про серйозну стратегію. Не знаю, можливо, треба поставити це питання й поговорити. Можливо два роки назад це була більш фантастичне. Сьогодні, після турецьких подій й інших, те що відбувається всередині Росії, так Росії ризики існування Росії підвищуються. Але наскільки вони реальні, наскільки вони сталі, на скільки ми можемо й далі реалізувати цю стратегію? В цій ситуації друга стратегія – гібридна агресія, гібридна відповідь, вона десь є продовженням цієї стратегії. Вона на сьогодні є, на мій погляд, вона дуже небезпечна зсередини України, бо вона не призводить

до мобілізації українського народу, тому що він якось не відчуває, чи дійсно є агресія, тому що, з одного боку, ми приймаємо постанову ВР, яка повинна бути пов'язана для всіх, але її дуже довго виконують в практичній площині і уряд, і президент.

Є наступна стратегія, і тут я б хотів би сказати і підтримати тих, що єдиний шлях вийти з цієї ситуації для України, а я не погоджуюсь з Веселовським, що Україна не є центром цього конфлікту, можливо не є центром глобального конфлікту. А з європейського без вирішення питання України повернутися до європейської безпеки в будь-якому сталому розумінні цього слова, неможливо. Тому ми повинні зрозуміти, що відповідь на всі виклики, які нам дала доля, не в Москві, не в Брюсселі, не в Вашингтоні, а в Києві. Якщо ми зрозуміємо, що ми зробили не так? В чому ми винні, що ми дали можливість втягнути себе в цей конфлікт? Це буде перший крок до пошуку відповіді з Вашингтоном, з Брюсселем і з Москвою. Якщо з цієї точки підійти, то, на мій погляд, найбільш реальна ситуація розвитку подальшого України, подобається це комусь чи не подобається – це заморожування, швидке, ефективне, інертне заморожування цього конфлікту.

Для нас будуть виклики, починаючи з лютого місяця, я думаю, до травня, ці виклики для нас будуть коли конфлікт може перейти ще раз в фазу гарячого. Однак якщо ми встаємо, то, мені здається, нам вдасться цей конфлікт заморозити по стилю, по формі нагорно-карабахського з тим, щоб в перспективі перевести його в Придністровський. По формату і по інтенсивності. І це можливо і тут може стояти питання, пізно підняла її виконавча влада, введенням миротворського контингенту, в цьому контексті наше членство в Раді Безпеки ООН є дуже важливим моментом, якби ми змогли переконати світ ввести певний миротворчий контингент. Особливо, з точки зору, охорони безпечних об'єктів, особливо ядерних блоків на Запорізькій станції. І це питання, яке можна ставити саме в такому контексті. Цей варіант, на мій погляд, має найбільшу можливість для реалізації, і фактично він на сьогодні реалізується, нам треба його, на мій погляд, підтримати якнайбільш реально. Я його називаю германізацією України, тобто ми станемо новою розділеною Германією на певний період часу.

Другий варіант, до якого я прихильний, однак мейнстрім український, на жаль, його не підтримує, але може пройде час, і підтримає, це все-таки повторити досвід авторів після II світової війни, і в цьому варіанті Росія із проблеми може стати частиною рішення. Це Україна в безпековому плані дає дійсно формула, яка відновить європейську безпеку, а саме погодиться на, під міжнародними гарантіями, на статус постійної нейтральної країни. Цей варіант, мені здається, зберігає своє можливість, за нього виступають в європейських політичних столицях, частково його підтримують Вашингтон, всі питання до Києва, Москва його підтримує. І третій варіант – це, якраз до того, що який не був слабкий Мінськ, ми от тут з паном Грищенком маємо такий досвід переговорний в критичних ситуаціях. Ви знаєте, українська дипломатія, рання, початку 90-х, була дуже патріотична, вона завжди такі собі директиви напрацьовувала, що той, з ким ми переговорювались повинен був абсолютно, на 100%, здати, сказати нам дякую й піти.

На жаль, так не працює, але коли лідери країн зустрічались, виникав цейтнот, й треба було щось приймати, і в цей цейтнот часу приймалось якраз те, на що ми не мали якогось стратегічного бачення й думки. І нам нав'язували дуже несприятливі, для нас, умови. Ми це проходили. На жаль, я про це повторююсь, я переконаний – всі, хто їхав в Мінськ, якщо подивитись на їх директиви, і в страшному сні не передбачав, що буде той текст, що був підписаний. Але цей текст підписали, тому що коли їхали, всі були патріотами, ура-патріотами. Ніхто не думав реалістично, ніхто не думав реально. І третій варіант, реалістичний і реальний, я не побоююсь його сказати на пресу, тому що думаю, значна частина українського народу, а я вважаю, що двигуном нашої дипломатії повинен бути народ, і він зараз якраз те, що з Кримом показує, що коли влада запізнюється з

стратегічними формулами дипломатії, народ бере владу в свою руку, погано, чи добре, але він штовхає кудись владу.

Ми можемо подивитися, якщо дійсно ми зараз хочемо стати членами НАТО і це наш стратегічний курс, давайте членство в НАТО, яке дасть, як сьогодні більшість українського народу і фахівців практично, 100%, вважає, що це останній білет в вічну безпеку, то давайте за цей квиток заплатимо те, що, можливо, сьогодні треба заплатити, і, на мій погляд, що готові заплатити український народ, ставимо на референдум питання, чи готовий український народ, радий членству в НАТО, а до цього проведемо необхідні переговори з Росією, з Брюсселем, отримати «так» з двох сторін, прийняти той факт, що Крим є Російською територією, і прийняти той факт, що Донбас може визначитись, під міжнародним контролем, як він хоче. І в папеті, що якщо ці дві події відбуваються, Україна стає членом НАТО синхронізовано в часі.

Це третій варіант – його вірогідність не дуже висока на сьогодні, але я спеціально його озвучу, щоб коли ми будемо працювати над «Мінськом 3», не дай Бог таке станеться, щоб ми в цей момент розуміли, що на все погоджуватись не треба. Треба за щось торгуватись і мати якусь мету. Тому що мені зараз так здається, що з стратегічної мети, навіть якщо ми формулюємо членство в НАТО, ми її в переговорний процес, стосовно, в реальних кризових ситуаціях ми вводимо. От я бачу таких три варіанти, найбільш вірогідний, я вважаю, дуже, нормальний для України перший варіант заморожування конфлікту, розвиток в подальшому, дивіться як розвивалась Німеччина, і (націонування? 01:16:36) нової розрядки, підтвердження хельсінкського вічного акту, і головне, щоб ми в подальшому розбирались між собою не застосовуючи зброю і силу. Це найбільш реальний варіант. Єдине в цьому варіанті, щоб він йшов успішно, нам потрібна внутрішня реформа, а це вже питання не до дипломатів.

Володимир Хандогій

Дякую, Сан Санич, дуже цікава ваша доповідь, я думаю, я хотів би акцентувати на одному моменті увагу, що, що стосується Будапештського меморандуму. Тут уже кілька разів прозвучала ця тема, я хотів би сказати, що, наприклад, наша Асоціація зовнішньої політики, один з членів підготував, відповідно, дослідження, і ми, десь наприкінці року, як це сказати, представимо це дослідження, в якому міститься один простий висновок: Будапештський меморандум є міжнародно-правовим документом. І якщо це визнають усі наші цінники, усі наші, скажемо так, люди, які при владі, то тоді виникає питання відповідальності за порушення міжнародного правового документу.

Якщо ми сьогодні в різних аудиторіях починаємо, як кажуть, критикувати цей меморандум, це, на наш погляд, велика політична помилка. Таким чином, ми позбавляємо себе аргументу доводити, в тому числі, юрисдикціях, що відбулося порушення міжнародного права. Тобто, я думаю, що тут присутні представники різних організацій громадських, фахових, професійних, я думаю, що така спільна позиція дуже проста про те, що Будапештський меморандум є важливим міжнародним правовим документом, сьогодні буде сприяти просуванню наших інтересів в світі. Це таке коротке зауваження. Прошу, я не бачу ваше прізвище.

Олексій Семеній, директор Інституту глобальних трансформацій.

В мене, якщо взяти як реакції, те що поставили на порядок денний, декілька пунктів. Перше, якщо взяти завдання зовнішньої політики України. На сьогодні, і взагалі, базою їх має бути два блоки. Перше, це от забезпечення, якщо коротко взяти, надійної зовнішньої рамки. Нас, звичайно, зараз це питання безпеки – це питання відносин з РФ, питання наших конфліктів на Донбасі, і, також, міжнародної реакції. І тут завдання можна поставити так: наприклад, на 2016 рік, в першу чергу, це припинення війни на Донбасі,

тобто, справді, чи це буде заморозка, чи це буде врегулювання, як максимум, і це, справді, ставити як завдання, плюс залучення України, справді, в міжнародний широкий формат. Чи це буде пропозиція вийти на «піфайв» (P5), і використовувати членство в Радбезі, чи це буде які інші ініціативи головне, справді, забезпечити міжнародний формат, який унеможливить гарячий конфлікт на Донбасі.

І другі базові завдання – це отримати необхідні ресурси. В першу чергу, звичайно, для України зараз йдеться про економічні фінансові ресурси, причому тут я погоджуюсь – насправді, до сих пір, останні два роки, ті ресурси, які ми залучаємо – це, в основному, вагові, і, якщо їх так загально сумувати з міжнародного співтовариства, щоб ви не померли – там чи з голоду, чи економіки, яка не розвивалася. Треба вести мову про інвестиційні ресурси про те, щоб дало можливість запуститися економіці, і вийти всій країні на нормальний цикл розвитку. Далі, щодо головування Німеччини в ОБСЄ. Я просто вчора повернувся з конференції в Німеччині, яка, як раз, була присвячена цьому, виступали голова команди, яка буде займатися головуванням Німеччини в ОБСЄ, яка, як раз, приїхала з Белграду, яка розповідала про те, що було. Якщо підсумувати, то в них п'ять базових пунктів, найбільш цікавий для нас. Вони чітко налаштовані на те, щоб запустити діалог з серйозних питань з РФ.

Так, позитивна для нас те, що вони чітко заявляють на різних рівнях, визнання анексії Криму не буде, і воно називається анексією Криму, агресії на Донбасі теж визнання не буде, вони це вважають міжнародним порушенням. Позитив для нас – це вже така, як мінімум, середньострокова, може довгострокова, позиція Німеччини, це для нас плюс. Мінус, у всякому разі для тих людей, які зараз визначають зовнішню політику України, те, що не буде підтримки конвертаційного курсу з РФ, вони хочуть сісти за стіл з обговорення дуже серйозних питань. В першу чергу, їх турбує військова ескалація, тобто щоб унеможливити це, друге – їх турбує те, що справді, деякі питання, де можливі якісь компроміси, не дають обговорювати. В цьому контексті в них є побоювання саміту НАТО в Варшаві, тому що там зараз, скажемо так, польська делегація і балтійські країни висуюють декілька питань, які, на їх думку, просто зірвуть будь-яку можливість розмовляти, не домовлятися, а розмовляти з РФ з певних питань.

Це щодо головування в ОБСЄ. Тут тоді до нас питання, до української дипломатії – на скільки ми можемо вписатися чи погодитись на ті пріоритети, які Німеччина виставляє для себе в головуванні ОБСЄ. Ми можемо зайняти позицію, що абсолютно теоретично, праві і пухнасті, і тому все, що ви пропонуєте, це абсолютно неправильно. І ми будьмо залучати, будьмо відвертими, наприклад там, допомогу з Вашингтона для того, щоб вас, німців, навчити, як жити. Я думаю, це контрпродуктивно, зважаючи на ті можливості й роль, яку грає Німеччина, і ми маємо для себе теж знайти, в яких пунктах ми можемо з цим головуванням добре співпрацювати, при чому німці згодні активно йти на не те, що заморозку, а вирішення конфлікту на Донбасі.

Єдине, що є відверті питання, які, до сих пір, українська влада не дала відповіді, і про це треба серйозно думати й розмовляти, бо інакше ми, справді, пропустимо момент. Друге, те, що там от було представлення на саміті ОБСЄ, це була доповідь групи, яка працювала цілий рік, найбільш цікаво, що вона була представлена на ланчі, при чому там, де були присутні тільки міністри закордонних справ, викликала дуже великий інтерес, позитивну реакцію, тому що там поставлені відверто ключові питання як стратегічного рівня, так і тактичного. І можливо це буде мати продовження, тому є можливості, пропоную тим, хто не ознайомився з цією доповіддю, просто подивитись її, там були загалом дві: одна була в червні, а от остання була, буквально, зараз, там, справді, є деякі речі, як мінімум, які Україна має використати. Деякі речі дають розуміння, що буде відбуватися, з точки зору тих, чи інших країн.

Далі, щодо Мінська та реальних перспектив. Нам треба теж, все одно, поставити питання, от що ми хочемо в кінці досягнути? Не риторично, а реально. Яка модель? Чи це буде модель, що ми чітко проводимо якусь лінію, і, по факту, кажемо все, що за тією лінією залишається, це нас не стосується, і ми займатися цим не будемо. Буде займатися Росія, чи вони самі, не важливо. Чи ми ставимо модель, що, все таки, поступово, реалізуємо варіант, коли це стає, по факту, знову підконтрольною територією, і тоді це трошки інші механізми, починаючи від внутрішнього діалогу, який треба, тому що врешті-решт є території, є люди. Ні з першим, ні другим, ми реально не працюємо, більше того, давайте, будьмо відвертими, тобто по нинішнім діям за останні два роки ми реально, більшість людей відштовхуємо там, а якщо ми хочемо, справді, повернутися туди, то а що робити з людьми? Не виселяти ж їх. Потім теж визначати, якщо поділ, то де ця лінія поділу буде реалістична? Ми думаємо, що це нинішня лінія поділу, а раптом вона може бути трошки іншою.

І головне – яка вартість? Одного варіанту й іншого, яка вартість там, умовно кажучи, варіанту там НДР/ФРН зробити, яка вартість буде варіанту, якщо ми, наприклад, будемо виходити на кордон, тобто відновлювати суверенітет, і тут питання зовнішньої допомоги. Знову, реакція від німців, що, в принципі, якщо підемо на другий варіант, тобто це в якійсь мірі реорганізація Мінського процесу, можна вести мову про допомогу в фінансово-економічному, більшому масштабі з їх боку. Тому що ЄС, в першу чергу Німеччина по фінансових ресурсах. Можна навіть під цей процес залучати трошки інше, залучити США – це вже безпековий формат, і використання інших аргументів. Але ми самі, в першу чергу, маємо визначитись, тому що зараз велика невизначеність ззовні, і ви скажіть, що ви реально хочете. Вони, от реально, не бачать чого ми хочемо, куди ми йдемо, тобто відбувається певне от хаос, нерозуміння, і потім нас починають розігрувати, тому що ми не представляємо своєї позиції по майбутніх відносинах з ЄС.

Ми справді згаяли час, тому що більше займалися гаслами, реальної підготовки не було, хоча не все так трагічно. Ряд секторів, малого й середнього бізнесу, вони просто не чекали надії влади, вони самі, певним чином, підготувалися, і, незважаючи на те, що справді в цьому році відбулося падіння торгового обороту з ЄС, але там є певні сектори, які, в принципі, досить успішно мало-помалу реалізуються, навіть такий банальний приклад, якщо як не парадоксально, подивитися структуру товарообігу України з Німеччиною. І знаєте, якщо взяти той пункт, який найбільше там, експорту України в Німеччину, як не парадоксально, продукція машинобудування.

Тобто зараз ми, фактично, стали найбільшим для Німецьких автомобілебудівних компаній, там, по-моєму, п'ять чи сім підприємств, які, фактично, в дві-три зміни працюють, і виробляють компоненти для автомобіля, при чому до війни з Росією, ще значна частина йшла в Росію, на ті підприємства, які в Росії.

Потім теж велике питання, і це треба ставити, як мінімум, на п'ять-десять років для себе, яку ми роль бачимо України в Європі, як, ось якої моделі? Чи ми займаємо лінію, яка, по факту, відбувається зараз, ми фронтова чи прифронтова держава, яка б'ється за всю європейську демократію і європейську цивілізацію, і тому потребуємо допомоги, і на це розраховуємо. Тоді ми чесно маємо сказати про це, відверто, людям, тобто населенню, і, таким же чином, абсолютно постійно орієнтувати на зовнішніх партнерів, тобто не допускаючи певних відхилянь, так.

Це така роль «яблука розбрату» - або ми поставимо, все таки, собі завдання стати якимсь ключем чи вирішенням проблеми загальноєвропейської безпеки, і це інша модель. І от останнє, повністю, це передостаннє, згоден з тим, що треба розводити чітко питання Донбасу і Криму, не кажучи вже про правові аспекти, кажучи просто про політичні, плюс, реально зайнятися Кримом. Тому що Кримом ми не займаємося два роки, крім от зараз там пішла блокада, ще щось. Реальних кроків немає, тому ми не можемо навіть апелювати

до міжнародного співтовариства, тому що ми самі з кримською проблематикою нічого не робимо.

І останнє теж важливо. Це от опитування громадської думки, які показують одну, дуже популярне було питання: яка там підтримка НАТО, інші питання, останні, які, до речі, зробив центр Разумкова, буквально, минулого тижня. Найбільшу підтримку, якщо взяти до 70%, при чому в усіх регіонах України має думка про те, що Україна, в безпековому плані, і це, я вважаю, дуже добре, має розраховувати виключно на себе. НАТО, там йдеться про підтримку, буквально, там, по-моєму, 40%, і це за умовою війни, за умовою, як це пропагується, тобто це теж, можливо треба взяти до уваги, що до певної міри можуть бути різниці, але, все таки, лінія, яка проводиться державою чи державними інституціями, вона відповідала базовій моделі настроям суспільства.

Якщо ми подивимося динаміку по багатьох питаннях, відсотків п'ять-десять туди-сюди змінюється, але впродовж 10-15-ти років, цифри залишаються майже ті ж самі. А коли хтось спробує, незважаючи на ці цифри, привести інший курс, він заводиться в безвихідь. І тому це треба, якимось чином, можливо, міняти. Дякую.

Костянтин Грищенко, Надзвичайний та Повноважний посол, міністр закордонних справ України (2003-2005, 2010-2012).

Дякую. Перш за все, я хотів би привітати створення Української асоціації зовнішньої політики, дійсно дуже важливо мати площадку для обговорення самих складних викликів, з якими стикається наша держава на сьогодні. Висловлю свою думку, мені здається, що перша, і сама основна мабуть наша проблема – це відсутність і стратегічного мислення, і, взагалі, будь-яких стратегій. Їх можна називати п'ять, шість, насправді їх не існує жодної.

В цьому і є проблема якраз зовнішньої політики на сьогоднішній день. Це політика реагування, причому, неузгодженого серед державних інститутів, які відповідають як за сферу безпеки, так і економічного розвитку, якби ми мали хоч якусь стратегію, тоді можна було б хоча б щось реально пропонувати на предмет або зміни, або її вдосконалення. Звичайно, що вироблення такої стратегії є непростим завданням, оскільки надто багато нових, непередбачуваних раніше, чинників, зараз реально діють.

Ну, скажімо, домовляйтесь про якісь гарантії безпеки, але були ж уже гарантії. Якщо ти маєш справу з партнером, який не дотримується взятих на себе зобов'язань, то що тобі дадуть нові зобов'язання? Треба знайти на це відповідь, що зможе забезпечити виконання тих гарантії, які знову можуть бути сформульовані – чи це буде вічний нейтралітет, чи що завгодно. Для цього треба, щоб ті, хто підписалися, цим би зайнялися. Оцінка нашої участі у міжнародних структурах.

Ми кожного разу забуваємо, що організації міжнародні настільки ефективні, на скільки ефективно працюють в них держави-члени, у числі й ми, як принципово важливі держави. Ми забуваємо про те, що членство в Раді Безпеки ООН в основному передбачає не стільки просування власних інтересів, скільки роботу над глобальними проблемами. І там Україна, яка буде відстоювати власний, чисто, погляд на рішення своєї проблеми, вона просто не буде почута. Ми висуваємо дуже красиві, дуже симпатичні ідеї – введення миротворців. Ми забуваємо, що там є країна, яка має право «вето», яка з самого початку сказала, що ніяких миротворців не буде. Та скільки ж можна людей вводити в оману?! Які миротворці? Домовимося давайте спочатку з нею, що все буде гарно, і тоді й миротворців не треба буде, і все буде нормально, Запорізька АЕС, де завгодно. Тобто на кожні з цих питань потрібно давати професійні глибокі відповіді, і вже, з цього виходячи, виробляти ту стратегію, яка буде єдина.

Не може Україна собі дозволити ні чотири економічні моделі, ні чотири стратегії, треба до чогось доходити. В чому ж, насправді, практична проблема? Проблема полягає в тому, що ми сьогодні маємо у владі, на самій горі, двох колишніх міністрів закордонних справ, кожний з яких бачить це власне майбутнє, в рамках вирішення, в тому числі, і безпеку, і проблеми, і власні підходи. Але не може, навіть якщо це талановита людина, досвідом, якщо вона не спирається на весь апарат, в точу числі, дипломатичної служби, якщо ця, цей механізм впровадження нашої міжнародної політики, він неузмащений, неузгоджений, то ніякі зусилля, особисті ні президента, ні прем'єра, ні спікера, не будуть давати навіть десятої частини тих результатів, на які вони сподіваються.

Для того, щоб домовленості досягнуті в телефонному режимі залишалися на порядку денному держави-партнера, треба, щоб хтось нагадував про це. Елементарні речі мабуть уже, про це я не знаю, чи говорилось, не призначення послів, скорочення втричі бюджету МЗС, всієї системи в той же час, коли проголошується, що дипломатія настільки ж важлива для досягнення результату, миру в Україні, і просування інтересів в цілому, назовні не може, в той же час, скочуватись до такої ступені і бюджет, і настільки ж мало приділяти уваги якраз функціонуванню цього важливого інструменту.

Ми не маємо не тільки загальної зовнішньополітичної стратегії, ми не маємо навіть бачення того, яким чином розвивати дипломатичну службу. Адже, сьогодні це мабуть і не секрет, що фактично посольство залишилось наодинці. Мало інструкції, мало зворотного зв'язку, мало контролю за досягненням практичних результатів. В кінцевому рахунку, наші інтереси не зводяться тільки до безпекових, при всій їй важливості, надважливості, але є й економічна дипломатія.

Ми згадуємо Китай в контексті Будапештського меморандуму, але це величезний економічний партнер. За весь час у нас не було скільки-небудь серйозного візиту й тих кроків, які дозволяють якраз залучити цей економічний потенціал. В'єтнам, Індонезія, Бразилія, та сама Індія вважається поза увагою як економічного блоку в цілому, так і політичного блоку. А в цих країнах вони взаємопов'язані дуже чітко, значить нам треба і цим серйозно зайнятись. Знаєте, можна малювати дуже багато цікавих, занятих, про вокативних конструкцій. Але ми зараз не в тому стані, де можна, так би мовити, розмишлізмами займатись. Треба щоб те, що ми обговорюємо й пропонуємо, ми мали практичне якесь значення.

Я думаю, що якраз ініціатива Української асоціації зовнішньої політики принципово важлива в цьому контексті. От оцінка того ж Будапештського меморандуму, те, що ви якраз оголосили. Вона дає практичний інструмент для просування, в тому числі, на переговори самого вищого рівня, і в практичній роботі для наших посольств, за результатами має бути конкретна вказівка посольством по просуванню якраз цієї аргументації на всіх відповідних зустрічах. Я думаю, що ми можемо поставити перед собою ще ряд таких же важливих завдань на майбутнє.

Ну й нарешті, я думаю, що свобода дискусії дійсно важлива, можуть бути самі різні думки, просто важливо їх обговорювати з точки зору фактичності, значимості і спроможності української держави сьогодні їх реалізовувати. На завершення хотів би сказати, без уваги до практичних аспектів функціонування нашої зовнішньої політики, самі красиві ідеї залишаться чисто ідеями, нічого з цього не вийде. Тому нам треба і вести розмову про можливість стратегічного глибокого мислення в нинішній ситуації, і про конкретні інструменти реалізації поставлених завдань. Дякую.

Володимир Хандогій

Дякую, Олександр Івановичу, Петро Миколайович Шатковський, будь ласка.

Шатковський Петро Михайлович, віце-президент МІА «Вектор Ньюз».

Вітаю, високоповажне товариство, окремі доповнення й міркування. Перше, щодо питання захисту інтересів України в міжнародних судах. Абсолютно підтримую, і, на доповнення до того, що виголосив Олександр Купчишин, виказавши пропозицію, про необхідність залучення правників з недержавного сектора, скажемо так, не ставлячи під сумніви фахівців Мінюсту й інших державних інституцій, і було б доцільно залучати юристів-практиків вітчизняних – в нас вони є, як ви можете зрозуміти такі ж метри, як метри дипломатичної служби, які сьогодні присутні, інше.

Скромно сьогодні було повідомлено, що Купчишин ще представляє і Українське відділення народної асоціації права. Донедавна, ця можливість була забута, але група ентузіастів в 10 році оновлено було членство України в цій поважній міжнародній правовій інституції, то я би також радив більш активно використовувати цю площадку для просування українського інтересу забезпечення нашого з вами інтересу.

І інше питання – це інформаційний супровід ініціатив, супровід позиції недержавної сфери, скажемо так, і стратегічного аналізу, і міркувань – це не тільки ТБ, яке традиційно активне, але формат подачі на ТБ, це одна річ, як ви розумієте, але електронні ЗМІ і друкована преса не повинна бути забута у процесі, щоби доносити з однієї сторони інформаційну позицію до громадянина України, поінформований – громадянин озброєний, та до представників чинної влади, який би також враховували міркування експертного середовища і базувалися на прийнятті і міркуваннях, і пропозиціях по прийнятті відповідних рішень, вироблення відповідних рішень. Дякую.

Олександр Москалець, директор Центру безпеки та розвитку.

Я хотів би зараз загострити пару штрихів, які, про які заговорив Андрій Єрмолаєв, і Сан Санич, але, з моєї точки зору, для мене не до кінця ясно, чи є взагалі ставлення держави до Мінського процесу, і чи є чітке ставлення, враховуючи нинішні складні умови для держави ре-інтегрувати ці території.

Я хотів зауважити жорсткість щодо окупованої території, поза контекстом, хто там живе. Це відповідає громадянським настроям, з моєї точки зору, і настроям політичних сил. Мінський процес, тобто не відбувається певної диференціації між «людьми-захарченками» і т.д., і т.д. Мінський процес подається в контексті, як переговори української сторони, до того Формату чотирьох, Мінськ, і там на представницьких стільчиках сидять Захарченко і компанія. А поза контекстом прийняття виявляються громадяни, які живуть на території. Це українські території, незалежно від їх ставлення до держави, але це українські громадяни.

Якщо подивитися, що це дає, то це скоріше дає знищення української території, я не беру територію окуповану, я не беру захід України і схід України, з моєї точки зору, це скоріше дає розширення, ніж зшивання України, тому що на не окупованій території багато людей живе з відчуттям тих же людей, які живуть на окупованій території. Тобто інформаційна політика, свідомо-несвідомо, зараз нема сенсу говорити, не враховує регіональні особливості цієї ситуації. Можливо, на порядку денному, дасть Бог, з моєї точки зору, з точки зору моїх цінностей, стане питання, проблема примирення і загальнонаціонального діалогу в Україні.

Ситуація, якщо подивитися різні ток-шоу, ну тобто виглядає так діхатомічно – цілком ясно, навіщо, яким чином майже все відомо, розв'язувалася ситуація на Донбасі за задумом російських спецслужб і спецзаходів, а альтернатива – це громадянська війна, і, значить, Росія тут ні при чому. З моєї точки зору, звичайно, так як воно розгорталося, так воно й розгортається, всім це відомо, все однозначно, але в якому стані знаходиться сьогодні ситуація, з неї треба виходити, з нею треба справлятися, бо це вже не така ситуація, яка була два роки назад між людьми, які живуть там, я вже кажу, не тільки на окупованій території, а й іншої частини України. Можливо, я скажу, еретичну дуже фразу,

але може ще Україна не готова сама до реалізації Мінського процесу, до реінтеграції цієї території.

Кілька штрихів можливих – це непосильні витрати на відновлення території, навіть наявність, не наявність фінансового забезпечення, відновлення державних інституцій, країна втрачає, я аргументи беру, які на користь, щоб територія залишалась без нас. Країна втрачає баласт, що наближає її до інтеграції в ЄС, зменшується перелік інструментів впливу Росії на Україну, з точки зору інтересів України, Росії. Вибачте, ще пару хвилин, з вашого дозволу. І в такій ситуації можливо можна говорити про певний конфлікт політичних і стратегічних мотивів для країни, тому що політичні, вони не дають вирішувати цю проблему, не в останню чергу з фінансової точки зору, а стратегічні, це дещо більш широко, те, з чим треба думати, справлятися, а це надважливо для країни, яка хоче вижити там століттями, а не на 10-20 років.

І можливо, якщо ця, якщо я правий, наприклад, якщо такий існує, то для наших західних партнерів якийсь момент стане, буде зрозуміло, що ось є такий конфлікт між політичною необхідністю врегулювати, показати свою успішність, а реінтеграція – це такий, вибачте за слово, геморой, який просто б'є по рейтингам, і т.д. т.д. І для Заходу тоді може стати, постати питання, як теоретично, наприклад, чи має тоді моральне право Україна на повернення Криму, якщо, таким чином, майже добровільно, відмовляється від своїх територій. Послаблюється сила аргументів Заходу по санкціям, посилюється вплив економічних партнерів РФ, баланс там, всередині Росії, неоднозначний, і ми бачимо, як це важко давалося, санкції ці. Крим може вийти з порядку денного європейського дискурсу.

Я не хочу займати час, але ось такий ряд можна продовжити довго, і тоді тема, нібито, внутрішня, вона має багато-багато зовнішніх вимірів. Вибачте, за те, що так багато часу забрав.

Володимир Хандогій

Дякую дуже, кожен має право на свою думку, я тільки хотів сфокусувати вашу увагу на тому, що це свідома констатація і риторичні запитання от, з точки зору, рекомендаційної складової, що, тому що, по завершенню цієї зустрічі, ми, звичайно, хотіли би підсумувати зроблені тут виступи, зауваження і вийти з якимись узагальнюючими тезами. Тому дуже важливо почути від кожного виступаючого якісь пропозиції щодо того, як діяти українській дипломатичній службі, або, в принципі, українській державі в цій ситуації. Дуже добре, дякую. Пане Перепелиця, будь ласка.

Григорій Перепелиця, директор Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії при Міністерстві закордонних справ України.

Шановний пане голову, я також хотів би долучитись до цієї, надзвичайно болючої і актуальної, теми, пов'язані з основними напрямками зовнішньої політики України на 2016 рік, і в фокусі цієї політики має бути питання війни, відношення до цієї війни, оскільки ми реально знаходимося ситуацією з Росією у стані війни – це сама найбільша ступінь загрози національній безпеці України, тому відповідно, говорячи про пріоритети, ми маємо, перш за все, сфокусувати на питання як відноситись до цієї війни, які цілі ми маємо ставити в цій війні, і як власне вирішити цю проблему не з конфліктом на Донбасі, а з війною з Росією, тому що конфлікт на Донбасі – це частина воєнної операції, а Росія, відтак, частина війни, яку розв'язала Росія. Ця війна ведеться в гібридній формі за перерозподіл сфер впливу у світі, за руйнацію старого світового порядку, який був заснований по закінченню холодної війни.

Відповідно Росія переглядає цей порядок в глобальному масштабі, просто Україна опинилась в епіцентрі воєнної фази цієї гібридної війни. І коли ми говоримо про власне нашу зовнішню політику в цій ситуації, на скільки вона буде ефективною, чи ні, то тут я

хотів би звісно підтримати шановного Костянтина Івановича Грищенка, що в цьому контексті у нас немає жодної стратегії, власне, треба сказати, що Україна страждала цим весь час існування своєї незалежності, хоча такою першою стратегією можна вважати документ, який був прийнятий ВР в 93 році – це основні напрямки зовнішньої політики. Україна, але їх імплементації, звісно, була реактивною, і, на жаль, сьогодні у нас нема не тільки стратегії, у нас навіть немає елементарної аналітичної підтримки нашої позиції в Мінському форматі, в зовнішній політиці і так далі, тому що такі пасажі, як з миротворчою операцією, як прагнення того, що ЄС зняв новий контроль на кордоні, і т.д. І в цьому сенсі, коли ми говоримо про ефективність зовнішньої політики в якості рекомендацій, що тут можна сказати?

Перше, нам треба відмовитись від цих фетишів, і від цих вад, які має зовнішня політика України. Перший фетиш – це фетиш дипломатії в умовах відсутності ресурсів, вірніше, не підкріплених ресурсами і силовим блоком. Відтак, говорять, що нам треба відмовитись від застосування сили, але, вибачте, без силового блоку, дипломатія безсила. І коли ми говоримо про діалог, так діалог – це коли є двоє, і коли двоє хочуть цього діалогу. А коли один не хоче цього діалогу, то в умовах такої конфронтації війни, діалог може бути тільки про дві речі: це діалог про капітуляцію, і діалог про перемогу. Тому що в умовах війни іншого діалогу не буває, і ми маємо це визнати. Друге, це втеча від війни, від сприйняття цієї реальності, намагання уявити це як АТО або локальний конфлікт, і в цьому форматі, звісно, ми йдемо на реінтеграцію Донбасу там і т.д., але реінтеграція можлива в умовах відсутності війни.

Тобто ми ще до цього, до цієї ситуації, дуже далекі, і, відтак, ми маємо розуміти, що конфлікт продовжується, незважаючи на Мінський формат, і незважаючи на ніякі переговори, чому? Тому що, власне, ми віддали стратегічну ініціативу нашому противнику, ми намагаємося вести діалог з ДНР, ЛНР, які, власне, не являються самостійними суб'єктами. Втеча від війни робить наші зусилля абсолютно безсилі. Це означає, що ми, фактично, з зав'язаними очима намагаємося чогось досягти.

В цьому контексті ми маємо усвідомити реальність, що ми знаходимося в стані війни з Росією, а оскільки це так, то ми маємо чітко позначити воєнно-політичні цілі, які маємо ми переслідувати в цій війні. Я підкреслюю, не в війні з Донбасом, а в війні з Росією, тому що в такому контексті і Крим, і Донбас, і Туреччина – це частина російської війни. І це нам дає не тільки певні обмеження, а й дає певні можливості, тому що в такому випадку, в зовнішньополітичному контексті ми можемо формувати анти-путінські альянси, хоча би на регіональному рівні.

Далі, коли ми говоримо, що ми відмовляємося від застосування воєнної сили, і, власне, досягнення мети, миру, ми маємо досягти шляхом, відмовою від бойових дій, то це означає тільки одне – капітуляція в рамках і в категоріях воєнної науки. А коли ми знаходимося в такому стані, то ніяка дипломатія не може нам компенсувати відсутність силового балансу. І до миру ми ніколи їх не примусимо, будучи слабкими, віддавши їм стратегічну ініціативу, і ставлячи наших бійців під розстріл. Таким чином, ми провокуємо ворога на більш активні дії, тому що ми демонструємо нашу слабкість такою, односторонньою мовою, від бойових дій. Якщо ми хочемо миру, треба примусити, примусити противника піти на це, піти на наші умови, переконати його, що подальше ведення бойових дій є абсолютно безперспективним, і тим більше згубним.

Далі, наступний, мені здається, фетиш – це абсолютизація ролі міжнародних структур, їх сили і віри в роль цих міжнародних структур. Питання в тому, що Росія зруйнувала своєю війною міжнародне право. Відтак, всі інститути пост біполярного системи безпеки, вони сьогодні зруйновані, Росія скоїла прецедент, а коли є прецедент в праві, право втрачає свою силу. І в цьому сенсі, посилаючись на Мінські угоди, на міжнародні формати, треба докорінно переглянути ці формати. Звісно, що, ще одна

хвилина, якщо дозволите, Мінські угоди безперспективні, це всі розуміють, безперспективні в тому сенсі, які надії на них покладають. Мінські угоди виконали свою функцію, вони були необхідні для чого, для того, щоби уникнути воєнної капітуляції після Іловайська, після поразки в Іловайську, щоби уникнути воєнної капітуляції після Дебальцево. Цього, власне ми досягли у дипломатичний спосіб.

Далі, звісно, ми не можемо досягти тих цілей, які ставила Мінська угода, але це не значить, що від них треба відмовлятися, тому що на Мінські угоди зав'язані санкції. Друге, щодо Будапештського меморандуму. Як би там не було, Будапештський меморандум з самого початку був побудований на піску. Чому? Тому що його бази складають статут ООН, заключна Паризька хартія ОБСЄ, і третє, це договір ДНЯС. Саме головне – договір ДНЯС. Договір ДНЯС не дає ніяких серйозних гарантій безпеці в ядерних країнах. Там є, так звані, позитивні-негативні гарантії, які зводяться до того, що гарантія ядерних країн полягає в тому, що вони в майбутньому мають намір повністю провести своє ядерне роззброєння.

І друге, що в разі агресії на одну з без'ядерних країн, яка приєдналась до договору ДНЯС, будуть зібрана рада безпеки й проведені консультації. Оце всі власне гарантії, тому, в який би статус ми їх не піднімали, все рівно коли, я ще раз підкреслюю, Росія порушила міжнародне право вона порушила саме, прецедент порушення міжнародної гарантії безпеки. Які б ви нові з ними не заключали угоди, які би там гарантії не давали, все рівно це вже не буде мати значення, тому що ця система безпеки зруйнована, і ми не маємо покладати надії.

Але, знову таки, не треба відкидати ідею Будапештського меморандуму, тому що, як би там не було, все таки, ядерні країни морально несуть зобов'язання, і треба дійсно, я думаю, це продуктивна ідея – створювати новий формат хоча би без Росії, але, принаймні, США, Британія, які письмово підписалися під цими гарантіями Будапештського меморандуму, треба педалювати. Безумовно, що покладатись на свої сили можна і треба, але ми маємо усвідомити, що Росія – це довгострокова загроза для нас, і, перш за все, довгострокова воєнна загроза. Чи можемо ми, виключно своїми силами, нейтралізувати цю загрозу, тому що Донбас – це надовго. Звісно не можемо. Тому має бути політика домінуючої самооборони, ставка на домінуючу самооборону з необхідним підключенням до системи колективної оборони. Тільки цей комплекс стратегій дасть можливість нам надійно забезпечити нашу безпеку.

І на завершення, які пріоритети зовнішньої політики? Перше, як я вже сказав, це формування антипутінського альянсу, і у нас відкриваються тут додаткові можливості, принаймні, з Туреччиною, і іншими зацікавленими регіональними гравцями. І друге – це головний пріоритет інформатизації зовнішньої політики. Ми втратили, ми програли інформаційну війну не тільки всередині країни, а й закордоном. Гібридна війна базується, в основному, на завоюванні інформаційного простору, тому замість економізації політики, гасло яке було дуже модним. Минули п'ять років, треба переводити зовнішню політику на пріоритетність інформатизації зовнішньої політики. Дякую.

Володимир Хандогій

Дякую. Ще є бажання? Сергій Іванович, не хотіли б ви сказати кілька слів? Я чому до вас звернувся, бо прозвучало у виступі, здається, Олександра Чалого, отака паралель між конфліктом на сході України і його можливим етапами розвитку аж до заморозки і перетворення на Придністровський конфлікт. Ви, як людина, яка довго присвятила свою довгу професійну діяльність саме цьому конфліктові, кілька слів можливо з цього питання. Дякую.

Сергій Іванович Пирожков, Надзвичайний та Повноважний посол, академік НАНУ.

Дякую, Володимире Дмитрович, перш за все, я хочу привітати вас, як голову асоціації зовнішньої політики, і з початком практичної діяльності разом з Інститутом стратегічних досліджень «Нова Україна». Я думаю, що це, по суті, початок дискусії а цю тему зовнішньої політики, яка в нашій державі сьогодні знаходиться, принаймні, як так пом'якше сказати, поза уваги владних структур, з одного боку, з іншого, таких серйозних аналітичних наукових центрів. Наприклад, в АН, по суті, сьогодні немає жодної установи, яка б займалась аналізом зовнішньої політики наших ініціатив. І це, безумовно, є свідченням того ставлення владних структур до вироблення тих стратегій, про які тут говорилось, бо без вироблення реалістичної зовнішньої політики, ми не зможемо, по суті, сформулювати ніяку стратегію.

А якщо у нас немає стратегії, то ми вимушені тільки реагувати ситуативно. Тобто бути, як кажуть, додатком до чиеїсь політики, що, по суті, відбувається протягом останніх кілька років, коли нас втягують, а ми, як можемо, відбиваємось, а, інколи, по суті, ми не завжди свідомо це робимо. І, на жаль, наслідки йдуть не на користь України. Тому моя така перша теза полягає в тому, що в плані рекомендації цього круглого столу, можна було б запропонувати, все ж таки, зробити реалістичний аналіз зовнішньої політики України, при чому на постійній основі, щоб це не було спонтанно, там зібрались, поговорили, а щоб це була така систематична робота, яка далі буде служити певною платформою для вироблення уже стратегічного бачення тих, чи інших аспектів.

І, безумовно, перш за все, треба виходити з наших власних інтересів, і далі виходити на міжнародний рівень, міжнародний контекст, глобальний рівень. А на глобальному рівні нам, безумовно, треба визначити наших партнерів, з якими ми можемо або створювати коаліції, або підтримувати наших партнерів в рамках міжнародних організацій, які теж, як показує досвід цих останніх подій свідчить про те, що міжнародні організації теж вже є не діє спроможними, оскільки порушені норми міжнародного права, порушений фундамент діяльності цих організацій. І третій аспект зовнішньої політики, який має підтримувати перший, я маю на увазі стратегічне бачення, це пошук тих ресурсних можливостей, і відповідних реформ, проведення реформ, накопичення власних ресурсів, бо якщо ми не будемо мати достатніх ресурсів, то, безумовно, ми ніяких ініціатив реалізувати не зможемо.

Я маю на увазі, не тільки, якщо мова йде про військові операції це, чи глобальні якісь там операції й можливості, але, в плані реалізації власних інформаційних, можливості, які конче потрібно для того, щоб вписатись в ту логіку цієї гібридної війни, яку нам нав'язали. Це, так би мовити, деякі коментарі до її власної позиції, до цієї теми. Друга частина, ви акцентували на тому, що ситуація на Донбасі як може розвиватись? Безумовно, Придністровський конфлікт довів, що він може тягнутись, якомога, довго, і ніхто не знає, коли він може закінчитись.

І, на жаль, ті зусилля, які робить сьогодні міжнародне співтовариство, я маю на увазі п'ять плюс два, і, по суті, доводить свою повну неспроможність щось реально реалізувати чи просуватись в плані врегулювання, тому що в цьому форматі є дві протилежні сили, які протистоять, і, на тому чи іншому етапі, з таким певним успіхом йдуть, як кажуть, як хвиля – то піднімається, то опускається, і результату не видно, і ці хвилі можуть рухатись і утворюватись якомога, але результату нема. А чому, які ці сили? Перш за все, це РФ, яка виступає за те, що Придністров'я було не тільки, як окрема там територія, а РФ Придністров'я потрібно для того, щоб впливати на Захід, з одного боку, і на Молдову, яка є сьогодні (? 02:07:33) євроінтеграційну стратегію.

Поки з Росією ми не домовляємось в плані врегулювання, була б спроба, це меморандум-позиція, чи план позиції(? 02:07:51), який Захід, як кажуть, торпедував, і він не реалізувався. Мова йшла про регіоналізацію Молдови, і створення, надання Придністров'ю особливого статусу в рамках території Молдови. Але і цей сценарій не

пройшов. Сьогодні Росія просто використовує Придністров'я, як важіль тиску на Кишинів, а тепер не тільки на Кишинів, але і на ЄС для того, щоб довести, що за інтереси РФ в регіоні між Прутом і Дністром, Крим-Кавказ є традиційно зоною терористів РФ, якими поступатись не збирається. І, безумовно, якщо ми, не маючи реальної стратегії розвитку врегулювання ситуації на Донбасі, ми, по суті, автоматично, як кажуть, слідуємо форматорі цієї стратегії як утворювався чи формувався придністровський конфлікт, і, по суті, входить в фазу заморожену.

Поки, з моєї точки зору, він ще не дійшов до цієї фази, тому що ми не почали прямі переговори з представниками цих сепаратистських сил. Коли ми з ними сядемо за один стіл – все, почнеться повністю заморозка, і Росія буде все робити для того, щоб протистояти цьому, бо, по суті ж, вони є маріонетки Москви. Тому ситуація дійсно складна, і нам треба самим робити чи виробляти реальні стратегії реалізації наших інтересів. Якщо ми цього не зробимо, то, безумовно, за нас хтось інший. І, на мою думку, роль нашої асоціації й тих сил, які сьогодні розмірковують, аналізують зовнішньополітичну ситуацію, полягає в тому, щоб хоча б якось представити до владних структур, які потім приймають конкретні рішення цієї реальної ситуації, бо, на жаль, сьогодні зовнішня політика сьогодні віддана на відкуп журналістам, в кращому випадку, в гіршому, сумнівним політологам, які, з моєї точки зору, досить нефахово ведуть себе. Тому я хотів би призвати учасників нашого круглого столу для того, щоб ми продовжували такі засідання, таке обговорення, і головне, напрацьовували конкретні матеріали по конкретним темам, які б можна було, як кажуть, точково доводити до керівництва держави, владних структур. Дякую.

Володимир Хандогій

Дякую, Сергій Іванович, робота нашого круглого столу добігає кінця, як кажуть, я попросив би пана, Андрія Єрмолаєва, підбити певні підсумки нашої роботи сьогодні, дякую.

Андрій Єрмолаєв

Дякую, шановні колеги. Навряд чи я, в короткому виступі, зможу узагальнити взагалі все, але, мені здається, є один момент, суто психологічний. Ця розмова свідчить про те, що потрібно відновлювати довіру до фахових дипломатів, експертів з міжнародних питань саме зараз, і створювати нові умови для діалогу між діючою владою і саме цим співтовариством, тому що їх досвід, знання, розуміння, от те, що лунало постійно, практичність, здатність напрацьовувати практичні пропозиції для реалізації міжнародної політики, зараз, як ніколи, актуальні. Тут лунали і пропозиції додумати над виробленням єдиної стратегії, і мабуть це питання не лише закритих кабінетів у владі, але й це питання співпраці аналітичних центрів, спільнот дипломатів, юристів, і, в цьому сенсі, моя практична пропозиція, свого часу це обговорювалось, але, на жаль, воно так і залишилось на рівні ініціативи.

Можливо, доцільно саме під егідою новоствореної асоціації, яка, маю надію, об'єднає, найближчим часом, потужний наш дипломатичний потенціал, тих, хто присвятив своє життя дипломатії і міжнародним стосункам. Вийти на щорічник міжнародної політики, в який би, в якому працював би консорціум аналітичних центрів асоціації, домовитись про його формати протягом року працювати на цій роботі, і це була б дійсно і гарна традиція, в цій царині, і це був конкретний продукт, який би допомагав інституту виконавчої влади орієнтуватись на наробки.

Висновки, можливо не завжди, приємні оцінки в підсумку, але, водночас, це була б робота, яка б заклала підвалини не концептуалізації зовнішньої політики. Західні політологи неодноразово відмічали, що в сучасному світі кількість суб'єктів, які творять

глобальний світ і впливають на міжнародну політику, суттєво поширився поряд з національними урядами ТМК, мережевими спільнотами та інтелектуальними клубами. Але це означає освоєння правила гри інтелектуальних клубів, якщо ми говоримо про це в широкому сенсі.

Мені здається, що треба перетворюватись на таких суб'єктів-гравців. Другий момент, багато було, хотіли ми чи ні, але, все таки, чимало виступів було присвячено саме ситуації, пов'язані з конфліктами, навколо конфлікту в самій Україні, Донбас, фактор внутрішньої, фактор глобальної, фактор європейської безпеки. І в цьому сенсі, я згадую один з аналітиків, здається, адміністрації, Клінтон, якраз назвав Україну чекою для Європи, так ось виявляється, що ця репліка не така вже була і метафорична – ми дійсно перетворились на, своєрідну таку, гранату під європейською безпекою і європейською інтеграцією.

Я вважав взагалі не випадковим і вважаю соціальний фактор, що взагалі у нас зараз граната стала своєрідним, універсальною зброєю, що тільки не те, що ця зона, але не кулемет, на автомат, а граната, анонімна відповідальність. Ми не маємо права анонімно відповідати за майбутнє Європи – в цьому сенсі я категорично не погоджуюсь з позиціями, які підводили до того, що можливий варіант, так званої, малої України. Не може бути Україна малою, навіть ціною геополітичних компромісів там з приводу Криму і Донбасу. Тому що це бікфордів шнур взагалі під український проект. Від зворотного, про що маємо думати? До речі, я вважаю, що було дуже багато цікавих зауважень з цього приводу різних, але до чого це можна підвести?

Ми говоримо про те, що зараз використовується геополітичний інструментарій. Але, перепрошую, якщо ми говоримо про втручання агресора в Україну і реалізація гібридної війни, то в її основі була геокультурна стратегія «руського міра». А з чого ми почали? Ми, спочатку, захищали територію. Це була фундаментальна помилка української влади, української інтелектуальної спільноти, яка відреагувала на цей виклик саме геополітичним інструментарем. І лише зараз ми усвідомлюємо, що потрібно вигравати інформаційні війни, потрібна контр-стратегія, пов'язана з впливом на свого супротивника – саме цим інструментарем, до сих пір ми цим інструментарем не виробили. А це не питання зброї, це не питання армії – це інші підходи до сучасної світової політики, яка може і вирішується танками, але лише як тактичним заходом, а виграш дає зовсім інший царині – це за соціальний капітал, за настрої, розуміння людей, за формування спільнот і консолідацію спільнот.

В цьому сенсі мабуть головною складовою майбутньої зовнішньополітичної стратегії, на мою думку, має стати ідея формування українського світу, який переживав революцію, зробив євро вибір, який більший, ніж на республіках і територіях. Ми почнемо вигравати у своїх супротивників на їх територіях. І ще один момент, я розумію, що зараз після тих подій, які відбулися за цей рік і після вивіскових трагедій є бажання, необхідність створення сучасної армії з сучасним озброєнням, але є межі милітаризації. Бідне, озброєне суспільство веде себе зовсім не так, як це здається в кабінетах стратегів, як це здається в кабінетах фахівців з міжнародних питань.

Трагедії більшості революцій в тому й полягають, що збройний народ, який, спочатку, захищає батьківщину, а потім почне захищати в батьківщині свої інтереси, іноді зовсім інші наміри, цього бажала не найкраща влада. Тому я б пропонував, з точки зору, стратегування, все таки, зробити ставку більш ефективні заходи забезпечення сталого перемир'я і миру, аніж нарощування мільярних мускул і спроби загравати, чи грати у великі ігри, особливо з, військовою складовою, супротивником. Ми можемо не лише програти зовні, а можемо програти своє суспільство, яке може використовувати зброю в самих різних цілях.

Люди не живуть геополітикою, люди живуть своїми дітьми, своїм майбутнім, головне завдання мабуть і зовнішньої політики, в тому числі, спромогтися сформуванню зрозумілий образ майбутнього, яким може бути Україна після війни, в європейському світі, і це завдання не лише документів, це завдання практичної публічної роботи. Я абсолютно подуюсь з тезою, що потрібна активна інформаційна робота, але не лише зовнішня, але і внутрішня. На сьогодні, мені здається, величезний дефіцит того, як поінформовано суспільство стосовно особливостей міжнародного, я зараз не про таємницю дипломатії, я про інше, які завдання реалізуються. От ми обговорювали важливе дуже питання – роль України в Раді Безпеки, але для більшості людей, рада безпеки – це якийсь такий ноумен по ТБ.

Можливо має сенс більш активно розгорнути роботу тієї ж прес-служби МЗС, теї дипломатії, які просто своїм досвідом, розповідями, прикладами покажуть суспільству, що це дійсно може бути один з інструментів впливу, що це наш одна з надій 16 року і т.д., люди це мають розуміти. І наостанок. Абсолютно доречна ідея, пропозиція, і, я думаю, що всі учасники з цим погодяться, що не лише великі конференції, які також виконують свою місію там, де є великі доповіді, можливість обговорення, але і вузькі круглі столи, фахові круглі столи дають свій ефект, з точки зору розуміння один одного, напрацьовування спільних позицій, і, головне тут, регулярність – нас вже у січні-лютому чекають дуже важливі події такого міжнародного інтелектуального життя в цій царині. Це й черговий Давос, це й мюнхенські зустрічі, це й дуже цікавий форум «Лодзі».

Можливо було б доцільно домовитись про наступну зустріч саме напередодні цих подій, зробити їх дійсно тематичними, там є безпековий блок, економічний блок, більш звужений до заходів. Ми б тоді встигли не лише обмінятись думками на початку року, але й вийти на більш практичні пропозиції, чого б можна було досягти, про що заявити мінським дипломатам, українським політикам на цих, важливих для нас, міжнародних форумах. Я дякую за вашу участь, маю надію, що дійсно ми почнемо якусь традицію спілкування.

Володимир Хандогій

Дякую, шановний пане Андрію, я повністю з вами згоден, щодо необхідності проведення таких зустрічей на більш регулярну основу, принаймні, ми до цього готові, Українська асоціація зовнішньої політики, я думаю, що разом з вами, можливо з іншими організаціями такого толку, ми продовжимо цю традицію.